

RAZORI

LIST ZA DORAŠČAJOČO MLADINO

LETO VII

1

1938 - 39

Ministrstvo prosvete je z odlokom S. n. br. 40984 od 29. oktobra 1937 ponovno priporočilo „Razore“ za vse meščanske in nižje srednje šole

Naročniki, pozor! Razpisujemo lepe nagrade!

V vsaki številki »RAZOROV« bodo poleg slike po 3 vprašanja, katera poskusite uganiti. V 8. številki bodo poslednja vprašanja. Tedaj boste zbrali vse odgovore ter jih boste poslali upravi. Žreb bo nato določil več dragocenih nagrad, med njimi

KOLO — HARMONIKO — VEČ ZAPESTNIH UR — VEČ FOTO-APARATOV — BREZPLAČNO VOŽNJO V TRST IN NAZAJ IN BREZPLAČNA PRISKRBA POTNEGA LISTA — NALIVNA PERESA — GARNITURE RAZNEGA ORODJA ZA DIJAKE IN DIJAKINJE IN MNOGO LEPIH KNJIG

Tekmujejo lahko le naročniki »RAZOROV«. * Mnogo sreče!

Nagradno vprašanje št. 1

1. Kateri kraj je to?
2. Na katerem znamenitem polju stoji ta kraj?
3. Imenuj dva zgodovinska spomenika na tem polju!

PAZI! Naslov uprave: **Uprava Razorov v Ljubljani, Gregorčičeva ulica 23.** Na ta naslov pošiljaj rešitve ugank, naročnino, pritožbe o nerednem dostavljanju lista ter naročilnice za knjige, ki jih Razori priporočajo.

Naslov uredništva: **Tone Gaspari, urednik „Razorov“ in upravitelj meščanske šole v Domžalah.** — Na ta naslov pošiljaj vse, kar bi se naj objavilo v listu.

RAZORI izhajajo vsak mesec v šolskem letu. — Letna naročnina 30 din, posamezna številka 3 din. List izdaja Združenje jugoslov. učiteljstva meščanskih šol, ljubljanska sekcija, zanjo odgovarja Anton Fakin, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. List urejuje Tone Gaspari, upravitelj meščanske šole v Domžalah. Za uredništvo odgovarja Pavel Kunaver, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (njen predstavnik Otmar Mihalek).

Ivan Potrč

Agrarci

Ilustrira Drago Vidmar

I

Bila je sobota in Ludvik je žagal. Ti sobotni popoldnevi so bili vedno enaki; prav za prav se je vse nabiralo že ves teden in se potlej začelo razpletati v petek. Najprej je oče pisano pogledoval preko ceste proti Pongračevi krčmi in potihoma katero zmomljaj skozi zobe, če ga je le malo zjezila kaka deska ali kak hlod. V soboto, takole nekaj čez poldne pa je odšel preko ceste, da bi s Pongracem obračunala. Od tam ga potlej ni bilo, vse do noči ne, ko je odšla mati ponj in kričala. Včasih ni kričala. To je bilo takrat, ko je bil Ludvik majhen in so živeli še vsi njihovi otroci, ki so pozneje ostali: Franc, Lovrenc, on in Tilka. Oni, ki so se rodili pozneje, so pomrli drug za drugim.

Nekdanje čase se je po takih sobotnih popoldnevih mati vselej malo opravila in odšla preko ceste za očetom. V krčmi so se menili drvarji, ki so prišli vsako drugo soboto s planine po denar in menažo, mati pa se je zaklepetala z njihovimi ženami. Otroci so po navadi komaj čakali na te sobote, ko sta bila mati in oče pri Pongracu in sta pila; takrat so sami gospodarili doma, vsa bajta je bila njihova. Ludvik je bil stari Pongrac, krčmar in lesni trgovec, Franc in Tilka žagarjeva dva, Lovrenc pa njun sin. Lovrenc je moral oditi k mesarju po klobase, ki jih je potlej Franc pravično porazdelil med vso družino. Ne, mati in oče nista nikoli pozabila na nje.

Tako na večer, ko se je začel v izbo zalezati mrak in so se že nadvijali okrog bajte in žage, so posedli okoli peči in se pogovarjali o svetu. O deskah, ki jih žagajo pri njih in jih splavljajo splavarji po Dravi ter o krajih, kod vse bodo te deske plavale in kaj vse bodo splavarji doživeli. Teh splavarskih štorij ni nikoli zmanjkalo. Bile so grozne in so se po navadi končavale žalostno. Splavarja je vrglo v Dravo in požrla ga je vrtuljka. Mati jim je večkrat kazale te vrtuljke v Pongračevem zalivu, kjer so splavarji zbijali in vezali splave. Menili so se tudi o cenah kakor pravi žagarji: kako gre zdaj les, od kod ga spravljajo zadnje čase na žago, s ka-

tere planine in kod ga bodo poslali v svet — ali po Dravi ali po železnici.

Dà, tako je bilo včasih in v vseh teh pomenkih je bilo nekaj prijetnega, a tudi otročjega, da je Ludvik vselej narahlo zardel, ko se je spomnil na nje. Zadnja leta so bili časi vse drugačnejši. Kakor da so odrasli z Ludvikom vred vsem tem otročjim pomenkom.

Žaga je zadršala in cvileče prasnila; fant se je zdrznil, se zravnal in pogledal hkratu na hlod in na okence na bajti, ki je spala pod

žago. Drsanja oče ni smel slišati, najmanj pa tako noč, ko ga je mati privlekla pijanega od Pongraca. Pijan je vedno rahlo spal, če je sploh spal in skoraj čakal na to, če je bilo kje kaj narobe, da se je lahko znesel nad kom. Takrat se mu je bilo dobro ogniti, če je prišel na žago. Ludvik se je po navadi potegnil za hlode in ga od tam motril v nenehnem strahu, da se bo obrezal, ko se je nerodno in na slabih nogah motal okoli žage.

Ali iz bajte se ni nihče oglasil, starša sta gotovo že spala; vsaj oče. Za mater je Ludvik vedel, da sedi sključena na postelji.

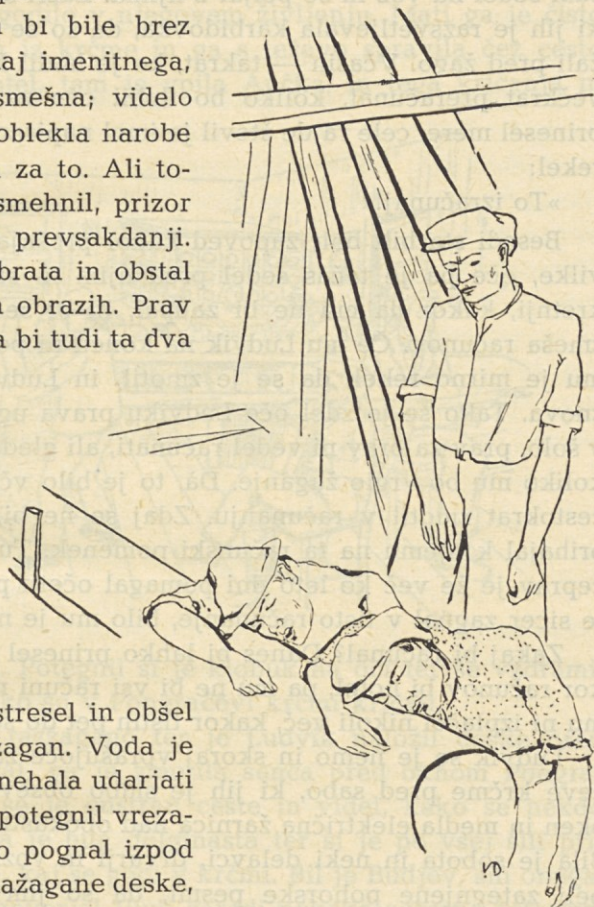
Fanta je streslo, malo tudi zaradi mraza; kajti tod je bila jesen zgodnja. Ali kmalu se je otepel strahu, ki se je začel zalezati vanj, ko je tako sam žagal skozi noč pri karbidovki in so nekje za njegovim hrbtom vpili v Pongračevi krčmi pijani drvarji. Vedel je, kar so pripovedovali vsi okoli njihove bajte, da Ančka ne bo več dolgo kričala. Tako bo z njo, kakor je bilo s prejšnjimi Gorenjakovimi otroci. Kričali so, dokler niso začeli postajati zabuhli in za tem

jih je kmalu pobralo drugega za drugim. Tudi Ančko bo lepega večera zadušilo ... Včasih je Ludvika davilo, a zdaj je stopil po žagi, da so zaškripale deske pod njim; hotel je pregnati strahove, ki se jim žagar ne bi smel predajati.

Postal je in se zagledal v prizor, ki se mu je moral vedno nasmehniti, če ga je dalje časa opazoval. Na zadnjem delu voza, ki je sunkoma in počasi lezel pod žago, sta spala Lovrenc in Franček. Voz se je počasi zaganjal, Lovrencove in Frančkovske gole roke s podvihanimi rokavi pa so se mrtvo pozibavale, kakor da bi bile brez življenja. Bilo je nekaj imenitnega, kako sta bila brata smešna; videlo se je, kakor da bi si oblekla narobe hlače in ne bi vedela za to. Ali tokrat se Ludvik ni nasmehnul, prizor je bil zanj skoraj že prevsakdanji. Za hip se je zbal za brata in obstal s pogledom na njunih obrazih. Prav lahko bi se zgodilo, da bi tudi ta dva bledikasta obraza je la postajati zabuhla in da bi ju pobralo; prav lahko bi se potlej ta zabuhlost prenesla še nanj. Ludvik je slišal staro Klanfarco, da imajo Gorenjakovi to bolezen v krvi.

Fant se je znova stresel in obšel žago. Hlod je bil dožagan. Voda je stekla po žlebu in prenehala udarjati po lopatah. Ludvik je potegnil vrezano desko z voza in jo pognal izpod lesenega ostrešja na našagane deske, da je zaropotalo in se je Lovrenc na vozu v spanju zganil in se obrnil od Frančeka. Naravnal je hlod pod žago in ga malo premeril, da bi bila deska vrezana na pravo debelino, kakor je napravil to vsakokrat. Potlej je napustil vod in zabil z lesenim kladivom v zarezo klina, da ni mogla deska stisniti žage. Pogledal je po deblu in dobro se mu je zdelo, kako se je jekleni list zarezaval v les. Zunaj se je penila po kolesu voda, z neko silo in močjo je udarjala na lopate in pršela po žagi, tukaj se je pa pred

njim pomikal z enakomernimi sunki voz z deblom. Izpod lesenega ostrešja je visela na žici karbidovka, ki je z močno lučjo razsvetljevala žago, pripravljene hlode in deske pod žago.

Obšel je voz in sedel. Potisnil je roke v žepe, se potegnil nekam vase, vzdihnil in se stresel. V pohorski grabi je bila jesen zgodnejša kakor drugje. Prav za prav se mu je dremalo, ali zaspati žagar ni smel. Zato je vstal in se malo sprehodil; pokrtil je brata, ki sta se razgalila v spanju in znova lezla z deblom proti žagi ter nazadnje sam sedel na voz in se peljal z njima. Zazrl se je v deske in hlode, ki jih je razsvetljevala karbidovka, da so se v ostrih obrisih odražali pred žago. Včasih — takrat, ko je hodil še v šolo — je Ludvik večkrat preračunal, koliko bo dobil oče za žaganje. Oče mu je prinesel mere, cele rajde števil je imel napisanih po deščicah, in mu rekel:

»To izračunaj!«

Besedi sta bili bolj zapoved kakor prošnja. Ludvik je pisal številke, oče pa je tačas sedel pred njim in sledil sleherni njegovi kretnji, kakor da mu ne bi zaupal, in bi se bal, da mu šolar ne zmeša računov. Če mu Ludvik na koncu ni povedal prave številke, mu je mirno rekel, da se je zmotil, in Ludvik je moral računati znova. Tako se je zdel oče Ludviku prava uganka. Nikoli ni hodil v šolo, prav za prav ni vedel računati, ali glede lesa je vedno vedel, koliko mu bo vrglo žaganje. Dà, to je bilo včasih, ko se je Ludvik čestokrat zmotil v računanju. Zdaj se ne bi, ali zdaj oče ni več prihajal k njemu na ta računski pomenek. Tudi Ludvik ni računal, čeprav je že več ko leto dni pomagal očetu pri žaganju. Skraja se je sicer zagnal v tisto računanje, bilo mu je nekam vseeno.

Zakaj bi računal? Danes bi lahko prinesel oče h Pongracu kolikor računov bi hotel, pa mu ne bi vsi računi nič pomagali. Pongrac mu ni izplačal nikoli več, kakor tistih pet do šest kovačev na teden.

Ludvik se je nemo in skoraj vprašujoče zazrl v zidove Pongračeve krčme pred sabo, ki jih je slabo obsevala luč iz zagrnjenih oken in medla električna žarnica nad obokastimi krčmarskimi vrati. Bila je sobota in neki delavci, drvarji in vozniki, so že ves večer peli zategnjene pohorske pesmi, da so jim postajali glasovi že kričavi in zahripani. Tudi oče je bil popoldne pri Pongracu, ali on ni nikoli kričal. Sedel je za svojo četrtnko, vlekel pipo in strmел kam po krčmi, kakor da se ne bi z nikomer poznal. Tak je bil nekam čudovito podoben staremu Pongracu, ki je vse dneve prečepel na verandi pred krčmo in klical natakario, da mu je prišla četrtnke. Zdaj je bila že trda noč, mesec še ni vzšel, vendar si je Ludvik lahko povsem določno predstavljal starega in rejenega Pongraca, kako sedi na verandi in spremlja s pogledi ljudi, ki

hodijo po cesti mimo krčme in žage, ali se pa ustavljajo pred krčmo. Tam je posedal do večera in se dvignil šele, ko je senca zakrila dvorano. Na cesti je nato vselej nastal pravi živžav, prišli so celo »fabrikarji«, kakor so pri Pongračevih in Gorenjakovih pravili otrokom, ki so bili naseljeni okrog tekstilne tovarne, ter pomagali kričati. Ker ni bilo starega Pongraca, se ni nihče več drl nad njimi.

Nocoj se je oče pri Pongracu nekaj sporekel z drvarjem Budjo, kar se še menda ni zgodilo v njegovem življenju. Mati ga je čisto podivjanega privlekla iz krčme in ga s težavo spravila čez cesto do bajte. Notri ni hotel, tam je vpila Ančka, in tega kričanja ni

mogel nikoli prenesti. Potegnil si je klobuk na oči ter se vzdramil in zagodrnjal vselej, ko so v Pongračevi krčmi kričali.

Ko je bilo deblo razžagano ter je Ludvik naložil deske pred žago, da bi jih obrezal, ga je zmotila senca pred oknom Pongračeve koče. Zagledal se je onstran ceste in videl, kako se nekdo vesi na križe. Postava je bila dolginasta ter si je po vsej sili prizadevala, da bi videla, kaj se godi v krčmi. Bil je Budjev, sin onega, ki je to popoldne nagovarjal ljudi zaradi nekake agrarne reforme, da bi bojda drvarji in delavci lahko dobili graščinsko zemljo, ter se je Gorenjak sprl z njim radi tega. Ko je privlekla zvečer žagarca žagarja k bajti, je divje kričal, da bo ta Budja spravil vse ljudi ob kruh, in da pri nas »na kaj takega« sploh ni misliti. On je bil vedno poštenjak in žagar ter bo takšen ostal. Nato je umolknil. Niti besede ni več zinil, čeprav ga je vsa reč, kakor je vse kazalo, močno pila. Materi je bilo nekam vseeno, ona se sploh ni brigala za to, kar so moški sklepali. Vedno se je bala, da se ne bi stekli.

Budja se je spustil s križev in se nekam zamislil. Znenada pa se je okrenil in stopil proti žagi. Ludvik se je hotel potegniti za deske — prav nič mu ni bilo za Budjo —, ali fant je že stopil pod ostrešje. Z rokami v žepih se je razgledal po žagi in potihoma zažvižgal. Ludvik se je obrnil in nadaljeval z delom. Prav nič mu ni bilo za Budjo, za njegovo postavljanje in požvižgavanje.

Budja se je oprl z nogo ob voz in se razgledal. Hlače na kolenih je imel mokre čez kolena. Ludviku se je zdelo, kakor da hoče pokazati, da ga ni tega prav nič sram.

»Ste plavili?« ga je vprašal.

Budja si je našgal cigareto in prikimal. Podoba je bila, kakor da hoče Budja z vsem svojim vedenjem povedati, da je takole plavljenje zanj prava malenkost. Kar se je tega nenehnega postavljanja tikalo, je bil ves podoben staremu Budji; tudi stari je hotel vedno največ vedeti; zato se je tudi Gorenjak danes sprl z njim. Nazadnje je Budja sedel na neki ploč in čez dolgo vprašal Gorenjakovega, kako oni mislijo glede zemlje.

Ludvik mu ni takoj odgovoril. Gorenjaki se niso nikoli zaletavali v kaj, ali se za kdo ve kaj navduševali. Vprašal ga je, kakor da ne bi še ničesar vedel:

»Radi kakšne zemlje?«

»Graščinsko si bomo vzeli.«

»Vzeli?« Ludvik ga je pogledal in se skoraj nasmehnil. »Kdo jo bo vzeli?« ga je vprašal počasi, da je Budjo dvignilo.

»Ves bistriški kot bomo dobili agrarci,« je povedal Budja docela prepričano, in še bolj pripomnil, kakor povedal: »Mi bomo zidali nad Klanfarjevo hosto.«

Zdaj ni rekel Ludvik ničesar več, skoraj prikimal je. Tako so kočarji kimali in s tiho vero in nevero pritrdjevali staremu Budji, ko jim je razlagal svoje načrte glede graščinske zemlje. Ali v Ludviku je le nekaj tlelo, da bi se najrajši znesel nad Budjo. Kaj če bo ta Budja res dosegel, o čem gobežda. Potlej bi Gorenjakovi ostali brez tiste zemlje. Tako Budjevo govorjenje je Ludvika razjedalo in ga na koncu zvezilo. Zmetal je obrezane deske z voza, pobral cepin in se oprl z njim ob drug hlod, da bi ga potisnil na voz in zažagal. Budja mu je hotel pomagati, a mu je Ludvik na kratko rekel:

»Ni treba.«

Budja se mu je nasmehnil in dejal: »Ti le žagaj, saj Pongrac dobro plača!« in odšel. Na cesti je zažvižgal.

Ludvik je s tiho in zadržano jezo zrl za njim, kako je odhajal ves moker od plavljenja, a vendar z glavo pokonci. Za trenutek

se mu je dobro zdelo, da niso vzeli Budjo v kovačijo, da mu prav za prav le ni šlo tako, kakor si je on predstavljal življenje.

Pozno ponoči, ko so že odšli od Pongraca zadnji pijanci in so v krčmi pogasili luči ter je Ludvik še vedno žagal in naspol dremal, si je naspol v spancu predstavljal bistriški kot in videl skoraj čisto določno leseno hišo, ki so si jo postavili. Hiša je bila podobna Lamprehtovi.

(Dalje prih.)

Tone Gaspari

Iz dnevnika

Velikovec, 10. oktobra 1920.

Zvečer ob 8. uri smo vedeli, da je plebiscit izgubljen. Ždeli smo stisnjeni v podolgovati sobi Narodnega doma, kakor splašene kokoši. »Saj ni mogoče!« je skrivaj tolažilo vsakega posebej. Dolgi dve uri sam molk v sobi, kjer nas je bilo petdeset zbranih. Glave so se sklanjale vedno niže; solze so udarile v oči brez vdih in besede. Vsi smo se razumeli, saj smo vsi eno mislili: »Ubogi naši ljudje!« Zunaj mimo oken je že rjovela nemška zmagoslavna pesem; klici so padali kakor pesti ob šipe. Vsak klic nas je zdramil v resnico: »Nazaj čez Ljubelj!« Nihče ni mogel od mize. Ko se je vpitje oddaljilo, spet tišina. Preveč tiho je tedaj bilo, zato je še bolj bolelo. Šele nato posamezne besede, tako trpke, žalostne in ljubeče, da nas je rezalo v živa srca. Nihče ni iskal krivde in krivca. Vsi smo bili krivi tedaj v tistem trenutku!

Brez večerje — samo dva, tri grižljaje — smo se razšli kakor grešniki po ozkih, temačnih ulicah domov.

Spati nisem mogel. Ko sem ugasnil žarnico in pozaprl oči, se je zapodila iz krčme skozi priprta okna divja nemška pesem pijanega veselja; vmes so sekali klici groženj. V sanjah sem blodil do jutra. Šele ob zori sem zadremal.

11. oktobra 1920.

Zbudila me je spet pesem. Kljub utrujenosti sem skočil pokonci in planil k oknu. Poten od hudih sanj in resnice, sem bil šibak kakor otrok. Sonce se je prav toliko vzdignilo, da je posvetilo na trg, postlan od rumenega listja platan. Nebo je bilo čisto; hladno mi je zapihalo mimo obraza. Čez trg in dalje s prvo jesensko sapo se je razlegala nemška pesem. Poln trg je je bil.

Tam na levi strani nasproti največje krčme je stalo par tisoč odkritih glav. Poleg ob stenah avtobusi. Nepremično so stala telesa drug ob drugim in zrla zamaknjena nekam visoko kakor v nebo.

Glava pri glavi, vsaka odkrita, kakor pri službi božji. In iz vseh teh deset tisoč grl se je trgala himna zmage nad Slovenci in pretnja vsem onim koroškim rojakom, ki so glasovali za nas.

Ob oknu sem zdrknil na stol. Pesmi ni hotelo biti konca:

Od Tur do Karavanških sten
je povsod nemški koroški dom...

Neprenehoma je pelo. Glasovi so šli in se lovili nad jutrnjim mestom, potem so se spustili kakor črni vrani doli čez Dravo

Maksim Gaspari, Koroški motív

v Podjuno, tja v Rož in čez Vovbrske griče na Djekše sporočat težko vest o nemški zmagi.

Tako so peli ti tisoči, ki so kakor tihotapci pomagali k zmagi in ki so čakali, da se vrnejo v Celovec.

Po izpeti pesmi sem pogledal še enkrat na trg.

Gozd pesti se je grozeče dvignil nad odkrite glave: prisegal je zvestobo nemški Koroški, obljubljal maščevanje. Vsak hip bi se lahko utrgal ta plaz, da bi se razsul po slovenskih domovih in ljudeh.

Tačas so se vračali v Sinčo ves Sokoli, ki so bili prišli na Koroško, da branijo med glasovanjem našim ljudem življenje in imetje. Hitro je bilo treba njihove pomoči! V par minutah sem bil oblečen: čez dvorišče v ozko ulico in okrog mesta po kolesarja. Kolesar je neopaženo zdrknil v Sinčo ves, da ustavi stražarje.

Ko je bilo najhuje in ko je opita množica divje kričala in sramotila naše koroške borce, smo se stiskali ob okna, zakaj pomoči nismo pričakovali od nikoder. V vsakem posebej je izpraševalo: »Kaj bo, če ostanejo vsi ti do večera tu?«

Tedaj se je oglasila druga pesem.

Po klancu navzgor od Drave so prikorakali Sokoli. Par sto v osmerostopih! Zdelo se nam je, da se trg trese pod njimi. Spredaj visokošolci. Koraki so tolkli ob zemljo udarce enoglasni, silni pesmi:

Oj, Slovenci, kje so naše meje,
oj, Slovenci, kje je naša kri?
Tam za Celovcem, tam so naše meje,
tam za Gorico, tam so naše meje,
tam ob morju, tam je naša kri!

*Vsa nemška množica se je v trenutku zapodila v avtobuse,
in preden so Sokoli prekorakali trg, ni bilo nikogar več. Vedeli smo:
najhuje je minilo ...*

To je bil poslednji sijajni hip v črni žalosti.

Mile Klopčič

Puntarska pesem

Po stari puntarski pesmi upornih
kmetov iz leta 1525.

Le vkup, le vkup, uboga gmajna,
Heja, hejo!
Za staro pravdo zdaj bo drajna!
Heja, hejo!
Zimzelen za klobuk!
Punt naj reši nas tlačanskih muk!

Iz grajskih kevdrov teče vino —
Heja, hejo!
Zažgali grofu smo graščino,
Heja, hejo!
Grad gori, grof beži!
Vino teče naj, če teče kri!

Le vkup, na zadnji boj, tlačani!
Heja, hejo!
Zdaj kmečka se gmajna brani —
Heja, hejo!
Puško, meč, kopje v dlan!
Bije za svobodo se tlačan!

Premagana je kmečka četa —
Ojo — ojoj!
Na gavgah... pobita... vjeta...
Končan je... boj...
Dina-don... mrtvaški zvon...
Kdaj bo sedel Gubec kmet na tron?!

Pesem in klišeji za slike kmečkih puntov na strani 15, 16 in 17 so iz knjige „Velika puntarija“, ki jo je spisal Bratko Kreft, založila pa Slovenska Matica v Ljubljani l. 1937.

Ključec in njegove prigode

Ilustrira Maksim Gaspari

Enajsti večer,

Opasna vožnja po Nilu — Ključec stavi s sultanom, dobi sultanovo zakladnico in srečno pobegne

»V Kairi nisem nikomur ničesar omenil o vožnji po Nilu, ki sem jo nameraval in katero sem vam, ljubi prijatelji in tovariši lovci, sinoči omenil. Saj drugače bi me bil bržčas kdo posvaril pred poplavo Nila, ki je imela v tisti dobi vsak čas nastopiti. Saj so vam, kaj ne, gospodje, poplave Nila itak znane; zato vam ne bom o njih nadalje razkladal. Tudi najeti brodarji mi niso nič črhnilo o bližnji povodnji. Velika zaloga živil jih je pač prepričala, da smo dobro preskrbljeni za dolgo časa; a drugo, kaj jim je bilo mar! Tako smo odjadrili, in nekaj dni se nam je prav dobro godilo.

Četrtega ali petega dne sem opazil, da dobiva voda v Nilu čudno rdečkasto barvo in da začenja reka prestopati bregove.

Že prihodnji dan je začel Nil neznansko naraščati, in preden je zvečer sonce šlo za božjo gnado, je bila pokrajina na levo in na desno od nas že več milj na široko pod vodo.

Pičlo uro pozneje se je naša barka zapletla nekam, in v mraku se nam je zdelo, da je obtičala v nekakih ovijalkah in grmovju. Ker smo bili trdno zapleteni, smo sklenili, da počakamo prihodnje zore. Ko se je zdanilo, nas je okoli in okoli obdajalo vejevje, ki je bilo polno zrelih okusnih mandljev.

Svinčena grezovnica, ki smo jo potopili, nam je pokazala, da plavamo več kot šestdeset čevljev nad zemljo; a premakniti se nismo mogli nikamor, ne naprej ne nazaj. Čez nekaj ur je pripihal močan veter, ki je našo barko nagnil čisto postrani, tako da je zajela vodo ter se potopila z vsemi našimi zalogami vred.

Kolikšna sreča, da smo imeli vsaj mandlje, ker bi nam drugače žugala lakota. Tako pa smo vsi, namreč osem mož in dva dečka, zlezli na veje mandljevega drevesa, kjer smo morali celih pet tednov čepeti, dokler ni voda toliko uplahnila, da smo v oddaljenosti kakih dve sto sežnjev zagledali našo potopljeno barko. Zlezli smo z dreves in veselo vriskajoč bredli po močvari proti barki, kaj za to, če je temu ali onemu spodrsnilo, da je padel v blato!

Del zaloge na ladji je bil sicer pokvarjen, a nekaj živil je le še ostalo užitnih. Nanagloma smo si pripravili obed, ki nam je izvrstno dišal. Saj si lahko mislite: pet tednov nič drugega v želodcu kot mandlji! Kakor smo pozneje izračunali, nas je bila poplava zanesla sto tri in šestdeset milj daleč preko bregov in vrtov.

Več dni smo morali peš po močvarah cokljati, preden smo dospeli do brega Nila, ki se je spet mirno pretakal po svoji stari strugi. Neki beg nam je podaril drugo barko, s katero smo v šestih dneh pripluli v Aleksandrijo, od koder smo se takoj vkrcali za v Carigrad. Pred odhodom sem moral najetim brodnikom kar vsiliti njih plačilo in odškodnino za izgubljeno ladjo; zakaj dobri možje so imeli že to za plačilo, da so smeli v družbi slavnega Kljukca na istem drevesu čepeti pet tednov in z njim vred obirati mandlje in jih hrustljati.

Iz tega lahko spoznate, kako ugodno je celó v najdaljnejših krajih, ako se more človek ponašati s slavnim imenom, kakor — Kljukec! — —

Gotovo se vam ne bo čudno zdelo, prijatelji in tovariši lovci, ako vas zagotovim, da sem bil pri sultanu še v veliko večji časti in milosti, odkar sem bil tako odlično opravil važne posle v Egiptu.

Ako srečate na velesejmu v Ljubljani kakega Turčina — a pravi mora biti, ne morebiti kakovi ponarejeni Kruci-Turek! — le preizkusite ga in ga vprašajte po Kljukcu! In če se namerite na pravega, vam bo čisto gotovo povedal, kako dobra prijatelja sva si bila s sultanom; zakaj najino prijateljstvo je slovelo po vsej Turčiji.

Njegova Visokost ni mogla skoraj brez mene živeti, in vsak opoldan in večer sem moral z njim za mizo sedeti. Pa priznati moram, da sem okušal s sultanove mize boljšo jedačo, kakor jo prinašajo na mizo vsem drugim vladarjem po svetu. To pa velja, seveda, samo za jedačo, ne pa za pijačo; saj veste, da je vernikom Mohamedovim prepovedano piti vino. Na javnih pojedinah zategadelj Turki nikomur z vinom ne postrežejo. Zato pa je po končanem obedu čakala posebno dobra stekleničica v kabinetu Njegove Visokosti. In dostikrat mi je sultan skrivaj pomignil, ko je vstal izza mize, naj mu sledim na požirek sladkega.

Ko sem nekoč sledil skrivnemu pozivu sultana, da naj ga pospremim, mi je pošepetal:

„Kljukec, danes imam pa nekaj posebno dobrega. Vem, da se kristjani bolje razumete na vina; zato mi odkrito povej svoje mnenje. To je moja zadnja steklenica tokajca, ki mi ga je bil svojčas podaril neki ogrski velikaš. — No, kakó ti ugaja vinček? Hej?”

„Pa da!” sem odvrnil, „Visokost, ni napačna kapljica — je že res! Vendar pa ...”

„Molči, Kljukec, le kar molči! Ne pretiravaj mi spet kot po navadi! Ali pa hočeš morebiti trditi, da si že kdaj boljšo kapljico okusil?”

„Visokost! Saj mi menda ni treba ponovno zagotavljati, da mi gre resnica nad vse. Zato pa prosim oprostjenja, ako se osmelim trditi, da sem na Dunaju pri rajnem cesarju Karlu VI. udušil marsikatero steklenico tokajca, ki je v primeri z njim tole vaše vino pravi cviček!“

„Tako, kaj tacega se drzneš trditi?“ se je začudil sultan in nasršil obrvi.

„Resnica čez vse, Visokost! Zato pa pravim še enkrat: Tale vaš tako zvani tokajec je proti cesarskemu čisto navadna repnica!“

„Oho, moj ljubi! Saj je tudi tole pristen tokajec!“

„No že, Visokost! Le da je med tokajcem in tokajcem velika razlika. Ako je Vaši Visokosti všeč, pa staviva! — Jaz Vam

pripravim tekom ene ure naravnost iz cesarske kleti steklenico tokajca, ki bo vse kaj drugega, kot je tale vaš cviček!“

„Kljuec, kaj čenčáš in kaj go-bezdaš?“

„Naka, prav nič ne čenčam! Talé moja glava za poroštvo! Tekom ene ure vam preskrbim tokajca, s katerim se tole vino ne more niti primerjati!“

„No, velja! Tvojo stavo sprejemem! Toda, če ne bo točno ob štirih vino na mizi, poj-

de za tvojo glavo, Kljuec. Zakaj tudi moj najboljši prijatelj naj se ne drzne, da bi me imel za norca! — Nasprotno pa, ako dobiš stavo ti, smeš iz moje zakladnice nabrati toliko zlata, biserov in dragega kamenja, kolikor more najmočnejši hrust odnesti.“

„To se mi ugodno v ušesa lovi; torej stava velja!“ sem odgovoril, nato pa prosil za košček papirja, pero in črnilo, in sem kar ročno pisal cesarici Mariji Tereziji takole pismo:

„Vaše Veličanstvo, kot glavna dedična po blagopokojnem očetu, je gotovo podedovalo tudi klet rajnega cesarja Karla. Osmelim se zategadelj prositi steklenico tokajca, kakršnega sem dostikrat pil z Vašim gospodom očetom. Toda, prosim, le najboljšega; zakaj za visoko stavo gre danes. Za milostno prijaznost sem pripravljen na vsakršno uslugo in žrtvo ter beležim itd. itd. . . .“

Pismo sem izročil kar odprto svojemu brzoteku, zakaj ura je kazala že pet minut čez tri; velel sem mu, naj odpne uteži z nog, pa naj urno, kar se dá, podplate pobira tja na cesarski Dunaj.

Nato sva s sultanom izpraznila steklenico do dna, saj sva pričakovala v pičli uri boljšega vina.

Ura je bila četrta, odbila pol, bila tri četrta na štiri, — tekača še od nikoder! Po pravici priznam, da mi je že malce vroče prihajalo; zakaj zdelo se mi je, da Njegova Visokost že po zvoncu pogleduje, ki naj bi priklical krvnika. Sicer mi je še dovolil, da sem smel oditi na vrt, da si na zraku ohladim vročo glavo; toda že mi je sledilo nekaj potuhnjenih strežajev, ki me niso izgubili izpred oči.

V velikem strahu sem poslal po svojega ostrostrelca in po tenkouha, in oba služabnika sta prišla, ko je ura kazala pet minut pred četrto ter je zdrknila za bitje.

Tenkosluh se je zleknil ploskoma na zemljo in je dejal, da sicer ni slišati stopinj mojega brzoteka, pač pa se mu zdi, da nekje daleč, daleč na tleh leži in spi; natančno je namreč slišati, kako mož smrči in dreto vleče.

Ročno je moj vrli ostrostrelec skočil na vzvišeno ploščad in vzkliknil: „Primojkokoš! Tamkajle leži lenuh pod hrastom pri Beogradu, in steklenica poleg njega! Čak', dremuh! Te že zbudim! —“ Tako vzrojavši, ustrelil iz svoje boroveljske puške poln naboj v vršiček hrasta, tako da se je na zaspanca kakor toča usul želod, vejice in listje. Brzotek je planil pokonci, zgrabil steklenico in lastnoročno pisano pisemce cesarice Marije Terezije, nato pa odvršal kot vihar. In pol minute pred štirimi je že priletel pred vrata sultanovega kabineta.

Sultan se mi je s priznanjem naklonil. Ko pa je vsrknil in okusil vino, me je objel ter mi dejal, cmokljaje z ustnicami: „Kljukec! Nikar mi ne zameri, ako obdržim tole steklenico sam zase. Saj ti si na Dunaju bolj v čislih kot jaz; si boš že še kako priongavil drugo steklenico.“

Nato je zaklenil steklenico v svojo omarico, spravil ključ v žep in pozvonil svojemu zakladniku. Ko je zakladnik prišel, mu je dejal sultan (zakaj tudi Turek ve, kaj je mož-beseda): „Saj dobro poznate gospoda Kljukca tule! Toda nihče še dozdej ne ve, kako velikih zaslug si je pridobil za turško državo. Za plačilo naj si Kljukec

nabere iz moje zakladnice toliko zlata, biserov in draguljev, kolikor more najmočnejši možak s sabo nesti! Zakaj tako nagrado je pošteno zaslužil!

Zakladnik se je priklonil svojemu gospodu, a jaz sem dal pozvati svojega orjaka. Med tem ko so moji drugi služabniki pomagali opremiti ladjo za odhod, sva midva odšla v zakladnico. Tu je moj orjak pobral vse zaklade, pa prav čisto vse do zadnjega cefindra, povezal ogromno culo s konopljeno vrvjo in jo oprtal na pleča. Nato sva odhitela proti luki, kolikor so naju noge nesle.

Zakladnik je jadikujoč tekkel k sultanu ter mu ves obupan povedal, kako je moj sluga kar vso zakladnico izpraznil in čisto vse zaklade odnesel. Zdaj je tudi sultanu prešlo veselje do šale; zakaj tako si on ni mislil svoje stave!

Zategadelj je takoj ukazal svojemu velikemu admiralu, naj zbere bojno brodovje in odplove za mojo jadrnico, ki pa je bila tudi izvrstna barka dubrovničanka. Tekom noči smo že davno prejadrali Dardanele in večji del Egejskega morja. Drugega jutra smo že prepluli ožino med južnim rtičem Moreje in otokom Kreto ter jadrali že po širnem Sredozemskem morju, ko smo ugledali turško brodovje, ki nas je zasledovalo z razpetimi jadri.

Začelo me je že precej skrbeti. Pa je stopil moj vetrač predme ter me potolažil: „Le nič strahu, Vaša ekscelenca! Kar brž jih bomo odpihali tja nazaj, odkoder so prišli.“

Vetrač se je vstopil na zadnji del palube tik ob krmilo, tako da je bila njegova desna nosnica obrnjena nasproti Turkom, leva pa proti našemu jadrju. Nato je zapihal silovit vihar proti sovražnim ladjam, tako da so se jim polomili jadniki in potrgale vrvi in jadra. Razdejano brodovje se je umaknilo silnemu vetru ter se razkropilo na vse strani. Naša ladja pa je z neizmernimi zakladi že čez nekaj ur pristala na laški obali.

(Dalje prih.)

Anton Debeljak

Koroška budnica

Drò, bratje, skupaj se vstopimo:
Podjuna, Zilja, Gornji Rož.
Zvestobo domu prisezimo:
Med nami vsak ostane mož!

„Koroška zemlja, ti si lepa“,
dejal je v davnih dneh naš ded.
Še zdaj se nje pravnuk oklepa,
čez dolgih tisoč tri sto let.

Slovenska zemlja, ti si naša
že dolgih tisoč tri sto let.
S teboj naj se Sloven ponaša,
dokler bo stal ta božji svet.

Slovenska kri, slovenska duša,
slovenska pesem naj živi!
Dokler nas ne pokrije ruša,
Koroški bomo zvesti mi.

Na begu

(Odlomek iz romana „Matija Gorjan“)

Vstaja slovenskih kmetov leta 1515. proti nemški fevdalni gospodi se bliža koncu. Enega izmed voditeljev, Matija Gorjana, ki je v Ljubljani zaprt, reši prijatelj Medara Čop s pomočjo puntarjev. Zdaj beže na Dolenjsko, kjer še ni zatrt upor. Na Rogu in v Brežicah so še močna uporniška krdela. Treba je hiteti, za njimi so preganjalci, nekdanji prijatelj, plemič Vid Kissel.

Gorjan je pristal, da jezdijo kar naravnost. Res so prišli brez ovir mimo Turjaka in so hiteli proti Velikim Laščam. Potrebno je bilo, da jahajo ponoči in da se čez dan izgube v gozdove, kjer se spočijejo in napijo. Tako so se hoteli umakniti preganjalcem, ki jih je bilo pričakovati vsaj prvi čas. Tudi so morali poizvedeti, kako daleč so že plemiške čete na Kočevščini.

Gorjan je imel v Veliki Laščah zanesljivega moža, gostilničarja Vresca, in pri njem so se ustavili, ko se je noč nagibala k jutru. Še je bila tema, le na vzhodu je tiho dahnilo na nebo.

Medtem ko so možje na dvorišču, skriti med drevjem, napajali konje, sta Gorjan in Čop šla z gostilničarjem v kuhinjo. Vresec je vedel o Gorjanovi nesreči in je tudi že čul, da ga bodo puntarji poskušali rešiti. A da se bo to posrečilo tako hitro, ni mogel verjeti. Vesel je bil in je prijatelju krepko stisnil roko.

»Saj sem tudi sam na pol na begu — Judeži vstajajo med nami,« je dejal; »a da si tako naglo buhnil zverem iz krempljev, je zlata vredno!«

»Ni moja zasluga,« se je branil Gorjan.

»Ne boš se prevzel, če ti povem,« je nadaljeval Vresec, »ceno imaš: nisi se še dobro usedel v Ljubljani, že je pod Dobrničami obvisel Mustar na božjem razpelu ob cesti. Tlačanom se je mudilo, da ga plačajo. Plemiški pa so ga pokopali z zasluženimi častmi, v bližnjo apneno jamo so ga vrgli in zasuli.«

Cesarski pešci, ki so jih imenovali „lands knehte“

Čudno je razigrala Gorjana vest o izdajalčevi smrti, a zdaj ni bilo časa govoriti o tem.

»Bodi kratek,« je dejal, »povej nam, kje stojte plemiški!«

Vresec je pojasnil. Zasedli so najprej Žužemberk, kjer so kruto, krvavo gospodarili. Naposled so morali tlačani, zgnani kakor živina na grajsko dvorišče, kleče prositi usmiljenja in priseči večno zvestobo in vdanost zatiralcem. Zdaj ponavljajo — spravo po vseh

Oboroženi uporni kmetje l. 1515.

vaseh okrog, a do Kočevja še niso prišli. Zastaja jim noga, ker po deželi bolj in bolj vrši o puntarjih na Rogu.

»Torej ne bo težko k našim,« je ugotovil Gorjan radostno.

»Le skozi gozdove,« je poudaril Vresec.

»Poznam jih,« je dejal Gorjan kratko, »zasedimo konje!«

Prostost ga je klicala, dihala je iz gozdov, kjer so bili možje odločeni, da branijo svobodo do zadnjega. Rog je bil še daleč in vendar je bil blizu, in Gorjan je vedel, da mora naprej, da mora tja, od koder ga je vabilo, kakor da ga čaka sama svetla zarja.

A komaj sta s Čopom vstala, so se začuli v veži hrupni koraki, na vratih pa je obstal mlad častnik z vojakom. Gorjan in Čop sta se spogledala, bil je Vid Kissel.

»Kaj hočeš?« ga je vprašal Gorjan, ki mu je divje vzkipela kri.

»Vdajta se!« je zahteval Kissel, kakor bi ju nikdar ne poznal, in je stopil korak naprej.

»Prevzel si krvniški posel!« je kriknil Gorjan in potegnil meč »Udari, vitez brez časti!«

Grajski vojaki so prihrumeli kaznovat uporno vas; požigajo hiše, morijo vaščane ali pa jih zvezane vodijo v ječo

»Sulico!« je ukazal Kissel in vojak jo je bliskoma vrgel proti Gorjanu. Da bi sunil, ni imel več časa. Gostilničar, ki se je bil zmuznil po enih vratih iz kuhinje, se je po drugih vrnil v vežo s tovarišem. Od zadaj sta planila na landsknehta in sta ga podrla na tla. Naglo sta ga zvezala in zavlekla na dvorišče.

»Brani se!« je zavpil Gorjan Vidu; dal je znamenje Čopu, naj hiti ven, in je navalil na plemiča z vso zavestjo svoje premoči in z vsem srdom človeka, ki mu strežejo po življenju.

Nikdar še ni videl Kissel Gorjana tako divjega; bled in zbegan se je umikal pred njim k steni. To ni bil več človek, bila je zver, ki se je razkačena vrgla na plen. Bliskoma se je Kissel zavedel napake, ki jo je bil zagrešil. Če se ni bilo več bati poraženih tlačanov, so ti ljudje stali še vedno v boju, se niso uklonili in se ne bi nikdar. V njih ni bila le silna volja zdravega človeka do življenja, ampak tudi odločnost, ki jo daje v borbi velika, človeško usodo presegajoča misel. Zanj so iskali zadnjo odločitev; kdor je hotel ubiti misel, je moral uničiti njih telesa.

Kissel ni bil strahopetec, a je čutil, kako ga spreleta hlad. Odbijal je Gorjanove udarce, vsak trenutek mu je bilo težje. Zraku mu je nedostajalo, ne vdihniti ne izdihniti ni mogel dovolj, prvič v življenju je videl, kaj je borba na življenje in smrt. Kar je doživel doslej, tudi junačenje v četi proti Benečanom, vse je bilo komaj kaj več kot igračkanje. Zdaj je vztrepetal nad neizmernim prepadom teme in noči. Nekaj strašnega mu je presekalo zavest, ko se je ozrl v globočino.

Še vedno se je branil, a v njegovih očeh je že sijal steklen blesk, njegovo roko so grabili krči. Poklical bi Gorjana po imenu, pa glas ni mogel iz grla. Kaj bi klical, zver pred njim ne bi čula ničesar!

Vid je začutil pekočo bolečino v prsih, hotel je odskočiti, a je samo omahnil do zidu. Videl je še Gorjanovo pest tik pred seboj, nato se mu je dvignilo v grlo nekaj toplega, osladnega, napolnilo mu je usta in nos, kri se je vlila po prsih. Tedaj je prešlo vse, omahnil je naprej in padel na obraz.

Gorjan se je zdrznil, obstal je in strmел. Pred njim na tleh se je v krčih stresalo telo, luža krvi se je počasi širila na vse strani. Vid je umiral, v Gorjanu ni bilo več sledi sovraštva, nekaj kot sočutje in žalost se je dvignilo v njem. A komaj za trenutek. Zavedel se je, da je njegovo lastno življenje še vedno v nevarnosti, naglo se je zbral.

Tvoja smrt — moje življenje! je odgovarjalo v njem, in Lemut, Punčuh, Kalist in nešteto drugih je stopilo predenj. Prosojni in negibni so stali drug ob drugem, priče trpljenja in vere v človeka. Med njim in Kisslom je bilo končano, onstran te smrti se je dvigala še vedno velika, neodločena borba.

Gorjan se je zganil, zunaj je počilo nekaj strellov. Takoj nato je privršal Vresec v hišo.

»Odločeno je,« je vrelo iz njega, »plemiške smo pregnali!«

Opazil je truplo v krvi in je pogledal Gorjana.

»Vojna je!« je ta dejal kratko. »Kje so tovariši?«

Čakali so na cesti, vsi v sedlih. Z vojaki brez poveljnika so imeli lahko opravilo, a zdaj jim ni bilo več tu obstanka. Vsakdo se je tega zavedal, vsakdo je vedel, kako dragoceni so trenutki.

Gostilničar je mrzlično pograbil nekaj stvari, naročil je ženi, ki je bila prihitela medtem vsa prepadena iz spalnice, kaj naj počne, poslovil se je in hitel v hlev po konja.

»Zdaj sem vam lahko za vodnika,« je dejal družbi z grenkim posmehom; »kar zapuščam, bo čakalo plamenov.«

Udarci kopit so se nemirno usuli na trdo cesto, sedem jezdecev je bežalo, sedem izobčenih ljudi brez doma in brez miru, da utonejo v gozdove.

Živ sil! je radostno odmevalo v Gorjanu; potem pa je v to prelepo zavest padla nenadna muka. Ali ni od te ure z mrtvim človekom, ki leži še v krvi, ki bo pa jutri, pojutrišnjem kot mučeniška žrtev pokopan v črnozastrti Ljubljani, sklenjena usoda nje, ki mu je vrnila življenje? Bo li še kdaj videl ponosno upornico, ki je bila vsa njena mladost neprekinjena veriga ponižanj? Bo zmagala ali bo padla?

Gorjan jo je pozdravljal, bolna zarja se je kradla v gozdove.

Življenje najmlajšega kralja v Evropi

Nj. Vel. kralj Peter II. vstaja ob 7. zjutraj. Po molitvi in zajtrku začenja ob 8.30 redno šolsko delo, ki traja do 11.45. V tem času ima 4 učne ure po 45 min. Kosilo je ob 12.45, odmor in čtivo do 16., potem spet ena učna ura, nato telesne vaje, jahanje, sokolske igre, krajši izleti in druge zabave, večerja ob 19.30. Ko je napisal domačo nalogo, prebije kralj večer s kraljico, ki mu često čita na glas. Ob 20.30 gre k počitku.

Kraljevo življenje je odmerjeno kakor življenje njegovih vrstnikov. Kosi redno s svojo materjo in z brati, spi v očetovih prostorih v glavni vili. Po čaju prebije nekaj časa v svoji delovni sobi, ki je sestavni del kraljevega stanovanja.

Predavanja se vrše v posebnem paviljonu v dvorskem parku na Dedinju, kjer so poleg učilnice še salon za odmor med učnimi urami (pozimi ali ob slabem vremenu, drugače mine odmor na sprehodu), manjša knjižnica in kopalnica. Nj. Vel. kralj Peter se uči po programu za realne gimnazije v kraljevini Jugoslaviji. Vsak predmet predava posebni profesor, a pouk učnega jezika je v rokah guvernerja g. Živanovića. Mladi kralj se uči vse ono, kar se uče njegovi vrstniki, le da profesorji predmete razširjajo in dopolnjujejo z vsem, kar je potrebno vladarju. Ker je pa pouk samo z enim učencem in ker so učne prilike zelo ugodne, se predela program hitreje in z živahnejšim učenčevim udejstvovanjem kakor v drugih srednjih šolah.

Nj. Vel. kralj se uči zelo pridno in vestno. Vsi učitelji poudarjajo njegovo »veliko zanimanje in razumevanje, primerno marljivost in hvalijo njegov čut dolžnosti«. Z veseljem opazujejo, kako rešuje težje konstrukcije z velikim razumevanjem in kako lahko dela zanesljive kombinacije. Tako kaže v vseh

predmetih svojo sposobnost za uporabo vsega, kar se je naučil, in uspešno družijo novo učno snov z že znano. Tudi spomin ima izvrsten. Profesorji so bili zelo prijetno presenečeni ob začetku novega šolskega leta, ko so se prepričali, da ni pozabil visoki učenec niti podrobnih poedinosti.

Učni predmeti mu gredo lahko od rok, posebno jeziki, zemljepis, fizika in geometrija. Kralj Peter II. govori angleško že od rane mladosti, dobro obvlada tudi francoščino, nemščine pa se uči od tretjega razreda gimnazije in kaže lep uspeh. Vseh jezikov se uči z direktno metodo in samo včasih se vrši razlaganje v našem jeziku. V zemljepisu se zanima Nj. Vel. kralj bolj za kulturno stran poedinih zemelj in krajev ter za njihove odlike. Posebno temeljito pozna zemljepis Jugoslavije. Važno je, da spozna vse pokrajine in vsa mesta tudi gospodarsko, prosvetno, jezikovno, zgodovinsko itd.

Čtivo je pri pouku in doma vedno pri roki. Najprej so narodne pesmi, najlepše in najznačilnejše za nacionalno, moralno in estetsko vzgojo. Razen sestavkov v posameznih čitankah je čital od domačih pisateljev do sedaj: Dositeja, Zmaja, Đ. Jakšića, Vojislava, J. Veselinovića, S. Matavulja, St. M. Ljubiša, F. Lev-

stika, A. Šenoa, M. Glišića, Lj. Nenadovića, L. K. Lazarevića; a od tujih izbrana mesta iz raznih del.

Nj. Vel. kralj ve, da mora v kratkem času mnogo doseči (čakajo ga še univerza in vojni predmeti), zato se trudi z vso pozornostjo pri pouku in tudi doma. V vsem letu ni imel nobenega izostanka niti ni prišel nikdar k učni uri brez domače naloge. Njegovi učitelji so iz-

Mladi kralj si utrjuje telo

brani izmed najsposobnejših in najuglednejših profesorjev iz vseh naših krajev.

Kadar je ugodno vreme, se vrši pouk na prostem. To ni samo radi higienskih oziror, temveč tudi radi vaje v opazovanju, v točnem gledanju predmeta in opisovanju. Tudi to je eden izmed vzrokov hitremu napredovanju. (N. pr., razgled z Dedinja ali množica rastlin v dvorskem parku olajša pouk v zemljepisu ali v botaniki.) Posebno veselje so za mladega kralja telovadne ure z njegovimi vrstniki. Ob določenih dneh pride kakih petnajst učencev beogradske gimnazije, otrok staršev raznih poklicev, da eno ali dve uri prebijejo s kraljem v okolici dvora. Tu je visoki učenec med enakimi in ne zahteva nikakih pravic niti prednosti. Od telovadnih vaj ima najrajši skakanje z mesta ali z zaletom. Malo je tovarišev, ki se lahko o tem z njim merijo; v smučanju in plavanju pa še manj.

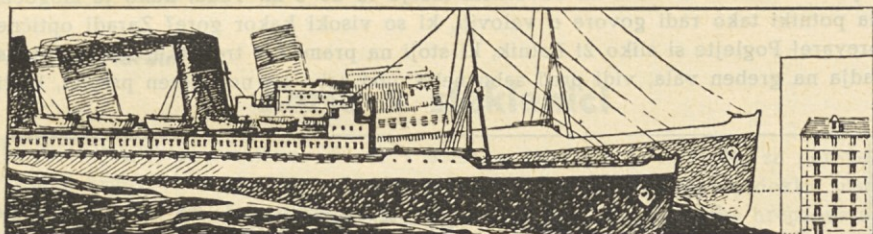
Nj. Vel. kralj Peter II. osvaja z lepo zunanostjo, svežostjo, z ljubkim izrazom obraza in z neprisiljenim držanjem. Izraža se z odmerjenim govorom, v katerem ni nepotrebnih besed in otroških ter deških pretiravanj. Govori razumno, točno in jasno z izbranimi besedami.

Nekateri se boje, da je mladi kralj preveč zaposlen s poukom, ki mu odvzema vse radosti mladih let. Tisti, ki skrbijo za njegov pouk in vzgojo, izjavljajo, da ni tako. Njegovo zdravje je odlično, napredovanje popolnoma normalno, a ure so razdeljene tako, da je polovica dneva prosta za jahanje, zabavo in osve-

žitev. Učni predmeti so dodeljeni izkušenim profesorjem, ki z instrukcijami utrde vse, kar je potrebno, šele pri učnih urah, in ki dajo le ob posebnih prilikah domače naloge in lažje čtivo, ki ne utruja. Predmete predavajo z razgovori, s poizkusi in z uporabo vseh učil, da pouk prijetno olajšujejo. Razen telovadnih ur, ki se vrše v prosti naravi po strogo določenem načrtu, prisostvuje kralj tudi zabavnim prireditvam v dvoru: koncertom, gledališkim predstavam, družinskim sestankom i. dr. Bavi se s športom, posebno z jahanjem. Poleg tega so še poletna potovanja z vsemi koristmi in prijetnostmi, ki so z njimi v zvezi. A najvažnejše je toplo materino naročje, ki ga ne more mlademu življenju nič zamenjati. S to ljubeznijo mu raste v duši poezija mladosti, ki greje dolgo dobo in pozneje lahko olajša tudi najtežje trenutke. Nj. Vel. kralj Peter je izgubil tako zgodaj in tako grozno svojega vzvišenega očeta. Zgodaj ga je usoda odredila za naporno samostojno življenje. Vendar ima to neizmerno srečo, da čuti toplo, globoko in nadomestljivo, materinsko ljubezen.

Morski valovi

Vihar divja čez morsko ravan. Veter tuli in se zaganja v ladjo. Svinčenosivi oblaki se pode pod nebom in zrak je od morske vlage slan in vse, česar se opremeš je mokro in lepljivo od slanice. Poleg ladje se zaganjajo v vihar kričavi galebi. Okoli ladje pa besni temnomodro neizmerno morje. Grozeče se zaganjajo valovi v boke, pene pokrivajo krov, kadar se val z vso silo zadene v pramec. Kakor nerodno motovilo se vleže parnik zdaj na desni bok zdaj na levi in kadar se spet zravna, se dvigne iz vode na milijone belih zračnih mehurčkov, kakor da bi padlo z ladje v morje nešteto stotov samih biserov. Grebeni valov pa se penijo in veter raztepa pene kakor sivo prejo preko razdivjane vode. Zamolklo bobnenje leži nad morjem.

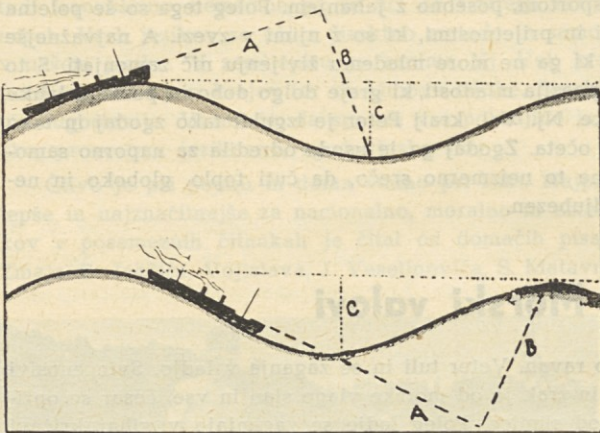

Slika 1

Nič ni lepšega, kakor ob takem času stati na krovu ladje. Sèveda, človek ne sme imeti vrtoglavice in tudi ne morske bolezni ter se ne sme bati, če ga ošvrkne slana voda. Valovi prihajajo iz nedogleda in se vale proti ladji kakor neznanske prikazni. Že na daleč veš: ta val bo prav posebno velik, ali pa vidiš že v naprej, da se bo greben sesul še preden bo dosegel ladjo. Kadar zadene val v pramec, se strese ladja in vse njene spone zaškripljejo, kakor da se bo zdaj zdaj sesula. Kadar pa je val tolikšen, da zalije ladjo, se hoče ladja od silne teže vode pogrezniti.

Takole na krovu ladje med valovi se ti zdi morska površina vse drugačna, kakor če gledaš valove s kopnega. Na ladji se namreč z njo vred pogrezaš in dvigaš in valovi so tako blizu, da jih lahko dosežeš z roko. Kadar se dvigne ladja

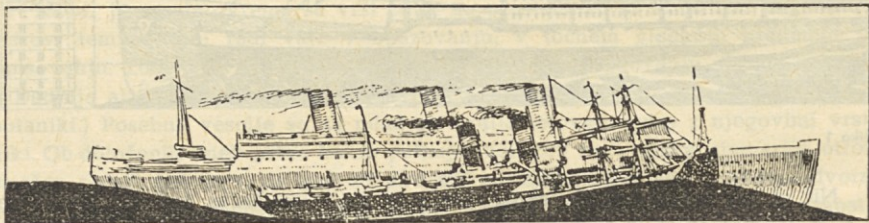
na greben vala, imaš občutek, da si se dvignil v trenutku na visok stolp, nasprotno pa se ti zdi, da padaš v prepad, kadar zdrkne ladja po »pobočju« vala v dolino. Čim manjša je ladja, hujši so takšni občutki. Nič čudnega torej ni, če slišimo govoriti o valovih, ki so visoki kakor hiše. Ali so pa v resnici valovi tako visoki? Znanosti ne ukaniš zlepa! Po dolgoletnih merjenjih s pomočjo posebnih fotografskih posnetkov so ugotovili, da je povprečna višina vala na

Slika 2 in 3

dvignejo tako visoki valovi veliko ladjo, nam jasno pove slika 1, na kateri je za primerjavo naslikana večnadstropna hiša. Črtica nam kaže, kako se je ladja dvignila z valom vred. Toda tako visoki valovi so le na odprtem morju, tako na Atlantiku in Pacifiku, posebno na morjih južne polute. Na manjših morjih so valovi znatno manjši. Valovi Sredozemskega morja dosežejo le višino 4 metrov, na Severnem morju le do 3 m. Toda, kako je mogoče, da potniki tako radi govore o valovih, ki so visoki kakor gore? Zaradi optične prevare! Poglejte si sliko 2! Potnik, ki stoji na pramcu v trenutku, ko se dvigne ladja na greben vala, vidi pred sabo nebo, pod sabo pa neizmeren prepad, kajti

viharnem morju 6 metrov, to je razdalja od najvišje točke grebena vala pa do najnižje točke valovne doline. Najvišji valovi na Atlantskem oceanu dosežejo 9 metrov višine. Izredno redki pa so primeri, ko so valovi visoki 13 ali celo 16 metrov. Seveda pa je to taka redkost, ki niti v poštev ne pride. Valovi v Biskajskem zalivu, ki je znan po svojih viharjih, nikdar ne presežejo višine 8 metrov. Kako visoko

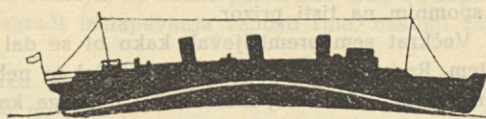
Slika 4

pogled tega potnika ni v stanu izmeriti resnične globine »C«, temveč meri le navidezno globino »B«. — Če si pa ogledate sliko 3, vidite, da je ladja zdrknila z grebena v »prepad«. Potnik na pramcu vidi sedaj samo neizmerno goro vala. Resnična višina je »C«, navidezna, strašna višina pa »B«. — Občutek tega potnika pa je seveda utemeljen le po optični prevari.

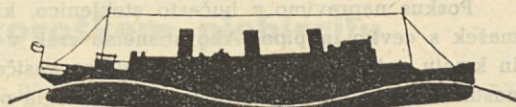
Seveda pa so potnikovi občutki odvisni tudi od velikosti ladje in dolžine valov. Na južnem morju so valovi dolgi 400 do 500 m. Na Atlantiku pa v naj-

hujšem viharju 140 do 160 m. Dolžina ladij pa je seveda tudi različna. Nekatere velike ladje so dolge skoraj do 300 m! Zato ni vseeno ali ladja »jaha« na dveh grebenih, ali samo na enem.

Slika 4 nam pokaže, da je mala jadrača v ospredju tako majhna, da enakomerno potuje z valom gor in dol. Srednji parnik pa je s pramcem na grebenu s krmo pa v dolini. Zadnja, največja ladja pa »jaha« na dveh grebenih. Z ozirom na to morajo biti ladje tudi primerno zgrajene. Slika 5a nam nazorno tolmači, kako je ladja obremenjena, če jo zgrabi val

Slika 5a

Slika 5b

tako, da jo dvigne samo v sredini. Ogromne mase so tolikšne, da nam slika vzbuja videz, kakor da se bo ladja po sredini prelomila. Slika 5b pa nam pokaže ladjo, ki je »zajahala« dva grebena hkrati. Obe gori dveh valov jo skušata stisniti in zdrobiti. Valovi namreč ne potujejo! Valovi so le pojav dviganja in padanja vode in zato nam bo zdaj razumljivo, kakšna nevarnost preti ladjam, kadar jih zgrabi takšna ogromna sila. Ladje so z ozirom na to prav posebno močno zgrajene, pa navzlic temu se primeri, da valovi ladjo dobesedno prelomijo. Kako pa valovi nastanejo, bomo slišali ob drugi priliki.

Ob tej priliki pozivamo naše naročnike, ki so letovali na morju in so morda doživeli na vožnji z ladjo vihar, da napišejo za »Razore« svoje vtise. Dobri risarji pa naj tak dogodek tudi narišejo! Prav z veseljem bodo »Razori« priobčili zanimive članke z našega lepega Jadrana, posebno pa take, ki jih bodo naročniki sami napisali. V svojem listu naj se mladina uveljavlja s svojim delom!

Prof. Jul. Nardin

Zarja v steklenici

Neverjetno, pa resnično: članek v šolskem listu me je navdušil za potovanje v hribe. Videl sem tam zarjo in občudoval krasne žive barve, dokler niso izginile za obzorjem. Vsakokrat mi je zarja zapustila neko neizrazno hrepenenje. Ko sem bral opis vzhajajočega sonca, opazovanega s Črne prsti, sem se odločil, da grem nanjo. Z dvema tovarišema sem se odpravil na pot. Po dvodnevnem romanju smo prišli na Porezen, kjer smo se tik pod vrhom zarili v seno malega senika, da bi se spočili za pot na vrh onstran doline. Zbudil sem se prvi in sem opazil, da se že svita. Spoznal sem, da je prepozno za tja in tudi prijatelja sta bila itega mnenja. Zato sta se še bolj zarila v seno in znova zaspala.

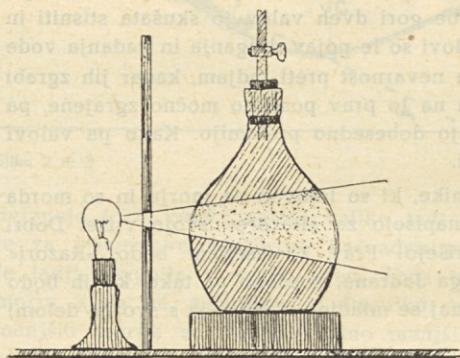
Sam sem se splazil na vrh, pod katerim sem bil prenočil, da bi vsaj odtod opazoval sončni vzhod. Vse je bilo tiho, skrivnostno kakor v pravljicah. Imel sem občutke, kakor jih je moral imeti sam Stvarnik, ko je pred njegovimi očmi nastajal svet. Vrhovi so se dvigali iz teme kakor vojaki armade velikanov; molčeči, veličastni, nepremagljivi. Sam kralj Matjaž bi bil lahko med njimi. Vrhovi so vstajali in žareli. Krasne barve so se prelivale druga v drugo, v vsakem trenutku nova slika neizrekljive lepote. Največje umetnine so v primeru s to živo trepetajočo naravo le nerodno skrpucalo. Prevzelo me je tako, da sem

komaj dihal in bil sem zadovoljen, da sem bil sam na vrhu. Polagoma se je prikazalo vse v določenih, stalnih oblikah in barvah.

Dolgo let je od tega. Takrat sem bil mlad dijak, a še vedno, ko zažari nebo, se spomnim na tisti prizor.

Večkrat sem premišljeval, kako bi se dal ta veličastni pojav posnemati v malem. Rad bi pričaral v svoji sobi del te nebeške zarje. Poskušal sem, dokler se mi ni posrečilo: Saj nisem rabil drugega kakor meglo in svetlobne žarke, ki prihajajo izza kakšne stene. Seveda ni vseeno, kakšna je ta megla. Kapljice, ki jo tvorijo, ne smejo biti ne prevelike ne premajhne. V tem tiči vsa skrivnost.

Poskus napravimo z bučasto steklenico, ki vsebuje nekaj vode in ima zamašek s cevko in pipo. Ako stisnemo zrak v steklenici z usti kolikor moremo in kmalu nato pustimo, da se ta z vlago nasičeni zrak raztegne in s tem ohladi, nastane megla. Toda ne vedno. Če se megla pojavi, navadno ni še primerna za naš namen. Ugodna postane le, če spravimo v bučo prej še nekaj dima, ki ne sme biti pregost. Boljši je plin, črpan iz neposredne bližine kakega plamena, n. pr. sveče ali Bunsenovega gorilca. Napravimo tako: Z usti izsesamo zrak

iz buče, in ko je konec cevi v neposredni bližini plamena, odpremo pipo. Zaradi večjega zunanega zračnega pritiska steče plin v steklenico. Ako ohladimo zrak na že opisani način, dobimo lepo meglo in vidimo že barve, če držimo bučo v bližini goreče sveče. V posebnih trenutkih postane okrog sveče vse rdeče, kakor na obzorju okrog sonca. Lepše barve nam pričarajo žarki električne svetilke, ki jih pustimo, da padejo na steklenico skozi ozko zarezo. (Glej sliko!) Barve, ki jih tu opazimo, se menjajo, kakor se spreminja velikost kapljic megle.

Lahko predručite poskus na različne načine. Zarezo zmanjšate ali povečate; namesto ene, jih lahko napravite več. Tako imate v neposredni bližini povzročitelje zarje, ki so navadno daleč na obzorju. Imate zarjo v steklenici.

Večkrat jo lahko pričarate in vedno lepše, živahnejše bodo barve, pa le do gotove meje. Po daljšem času pojav pobledi, izostane, ker se delci, ob katerih se zgoščujejo vodni hlapi, usedejo in izginejo iz zraka. Treba jih je nadomestiti z novimi. Brez njih tudi v prosti naravi ni zarje.

Najlepše nebeško žarenje sem opazil pred mnogimi leti. Bilo je to po velikanskem izbruhu vulkana Krakataua. Takrat je bil fin pepel raztresen v zraku po vsem svetu.

Iz vsega spoznamo, da je vzrok zarje nečistost zraka. Pa bog ne daj, da bi to resnico povedali pesniku, ko je zamaknjen in vidi v zarji prehod med tem in drugim svetom. Pesnik je človek posebne vrste. Navadno ga je le srce; v njem prevladuje čustvo. Ves drugačen je naravoslovec. On si ne da miru, dokler ne spravi srca v sklad z glavo, čustva z razsodnostjo, dokler ne spozna resnice do dna.

Sedaj, ko poznate, kako nastane zarja, si tudi vi lahko pojasnite resnico pregovorov: Če zjutraj zarja pogori, je kmalu dež. Ali: Večerna zarja naznanja piharja. Kako to? Le pomislite nekoliko! Zjutraj je zrak hladen in če začne pihati z juga hudo vlažen, topel veter, se ta pohladi, posebno še, če se dviga

preko planin. Radi tega nastane najprej zelo fina megla, ugodna za naš svetlobni pojav, potem se zgosti bolj in bolj, da zarja ugasne in — dež je kmalu tu. Zvečer po dežju se pa megle razredčijo na obzorju, ko začne pihati suh zrak od zapada, in če so postale v njih kapljice zaradi izhlapevanja zadosti fine, nastopi zarja kot oznanjevalka lepega vremena.

Poznamo tedaj vzroke postanka zarje in jo tudi lahko napravimo: za dež zjutraj, za lepo vreme zvečer. Kaj ne?

Kaj več o koroškem plebiscitu

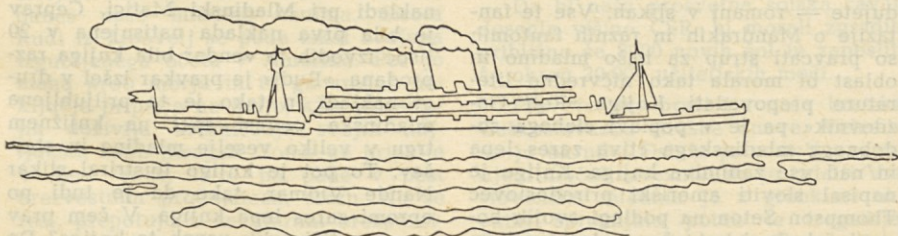
Po svetovni vojni je l. 1919. pariška konferenca sklenila, naj se viši na Koroškem plebiscit, t. j. koroško ljudstvo naj samo odloča s tajnim glasovanjem, kam hoče: k Jugoslaviji ali k Nemški Avstriji.

Zato je prišla tisto leto na Koroško plebiscitna ali glasovalna komisija, v kateri so bili zastopniki Anglije, Francije, Italije, Jugoslavije in Avstrije. Nastanili so se v Celovcu. Tam so razdelili vse glasovalno ozemlje v dva dela ali v dve coni: v cono A in cono B. Med obe coni je potegnili komisija mejo, tako zvano demarkacijsko črto, preko katere ni smel nihče, ki ni bil pristojen v dotično cono. (Ta meja je približno potekala od Rožeka po sredi Vrbskega jezera, pod Celovcem, vzhodno od Velikovca na Djekše, na Pustvico in proti Dravogradu.) Dalje je odredila ta komisija, da bo plebiscit 10. oktobra 1920. najprej v coni A in nato — ako dobi Jugoslavija na ta dan večino — tudi v coni B. V nasprotnem slučaju pa glasovanje v coni B sploh odpade.

Skoraj leto dni so se vršile na obeh straneh obširne priprave za ta usodni dan. Višek teh priprav so bili veliki slovenski tabori v Velikovcu, v Pliberku in v Borovljah. Najlepša in najbolj prepričevalna tabora, kjer se je zbralo po 10.000 koroških Slovencev in Slovenk, pa sta bila v Grebinju in v Bistrici v Rožu. Vse te tabore je organiziral Narodni svet za Koroško v Velikovcu, ki mu je predsedoval general Maister. Vse je kazalo, da bomo dobili 10. oktobra Slovenci veliko večino. Tako so mislili tudi Nemci sami.

Tedaj je pa nenaden sklep plebiscitne komisije, da naj se demarkacijska črta odpre, osupnil vse, ki so živeli in delali za Jugoslavijo v coni A. Ta sklep so izsilili Nemci, da so poslali lahko v cono A svoje agitatorje. Tako se je dogodilo, da so se tri dni pred glasovanjem usule k nam avstrijske oborožene civilne gruč, ki so naše ljudi strahovale in podkupovale. Vse naše pritožbe niso v Celovcu nič zalegle. Zadnji dan, v soboto 9. oktobra, smo Slovenci že slutili, da je plebiscit za nas izgubljen.

In res je v nedeljo 10. oktobra dobila Jugoslavija okrog 18.000, Nemška Avstrija pa okrog 23.000 glasov. S tem je bila Koroška za Jugoslavijo izgubljena...

Ali znaš z eno potezo narisati to barčico?

KULTURNI ZAPISKI

Rolf Gozdovnik, spisal Thompson Seton. Doživljaji gozdovnika Rolfa, Indijanca Kvonaba in psa Skokuma. — Jugoslovanska gozdovniška liga je izdala to knjigo slovitega pisatelja in prirodoopisca v slovenskem prevodu. Ta knjiga se močno razlikuje od tako zvanih »indijanaric«, ki jih mladina kar požira, kajti v takih indijanskih povestih se na moč mnogo strelja, skalpira, ubija in kolje. Slovenska mladina z največjim užitkom prebira Karla Maya indijanske romane, kjer ti nepremagljivi in neprekosljivi Old Shatterhand vse premaga, vse prelišči in sploh vse uresniči, čeprav zdrava človeška pamet nikakor ne more verjeti, da bi en sam človek zmogel toliko junaštev, kakor ta moderni lažnivi kljukec. V poznej-

Originalne risbe
iz knjige
»Rolf Gozdovnik«

ših letih se vam bo zdelo vse to, kar je Karel May v svojih neštetih indijanskih romanih nadrobil zvestemu čitalcu, bedasto — ker ni verjetno. Prav tako se vam bo zdelo burkasto vse to, kar zdaj s tolikšnim zanimanjem zasledujete — romani v slikah. Vse te fantazije o Mandrakih in raznih fantomih so pravcati strup za našo mladino in oblast bi morala tako ničvredno literaturo prepovedati. Knjiga »Rolf Gozdovnik« pa je v poplavi slabega sodobnega mladinskega čtiva zares lepa in nad vse zanimiva knjiga. Knjigo je napisal sloviti ameriški prirodozlovec Thompson Seton na podlagi svojih bogatih izkušenj kot opazovalec živali in prirode. V tej knjigi opisuje življenje

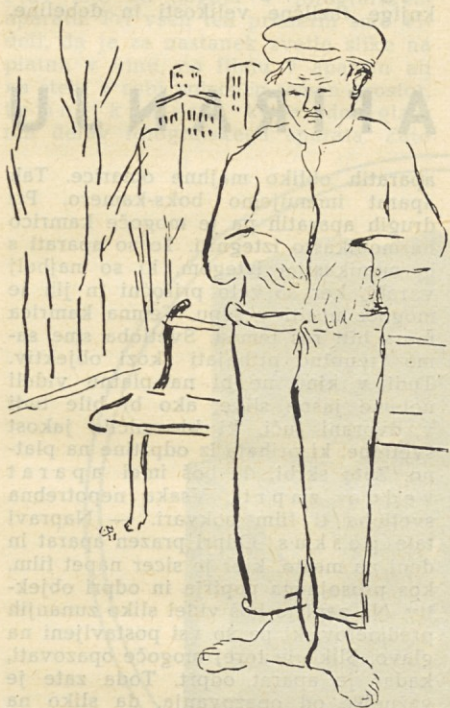
Kvonaba, poslednjega potomca indijanskega rodu Sinava, ki živi svoje življenje po vseh vzorih in navadah pravega, resničnega Indijanca, ki je vso svojo življenjsko modrost zajel iz narave, ki ji je ostal zvest vse do svoje smrti. Povest čitamo s tolikšnim nape- tim pričakovanjem od strani do strani, da je ne odložimo zlepa. Mladi gozdovnik Rolf nas povede v severne ameriške gozdove, kjer s svojim iskrenim prijateljem Indijancem Kvonabo živi daleč od človeških naselbin bogato prirodno življenje, polno doživljanjev in romantike. Obema druguje bistri volčjak Skokum, ki jima pomaga pri lovu na bobre in srebrne lisice, pa se tudi »na lastno pest« in odgovornost spušča v boj z divjačino. E. T. Seton, idejni ustanovitelj taborniškega pokreta, iz katerega so se razvili gozdovniki, skavti in druge taborniške organizacije, je nenadkriljiv opisovalec prirode. Z enako ljubeznijo in globokim poznavanjem opisuje ljudi, živali in rastline. Iz vseh njegovih spisov izžareva globoka ljubezen do prirode, ki nam jo predstavlja kot veliko učiteljico in neizčrpen vir življenjske modrosti.

Ta izredno zanimiva in poučna knjiga slavnega ameriškega naravoslovca, pisatelja in risarja je izšla v prevodu književnika Petra Donata. Knjiga je bogato ilustrirana s 120 originalnimi avtorjevimi risbami in ima 11 celostranskih slik v umetnem tisku. Razkošno vezana v platno stane din 84.—, v polusnje din 100.—. Kupnino poravnajo naročniki lahko tudi v 4 zaporednih mesečnih obrokih po din 21.—, odnosno din 25.—. **Naročniki »Razorov« imajo 10% popusta.** Knjigo lahko naročite pri upravi »Razorov«. **ABC**

*

»**RUDI**«, spisal Tone Seliškar. — Malokatera slovenska mladinska knjiga je vzbudila toliko pozornosti kakor »Rudi«, ki je leta 1931. izšla v prvi nakladi pri Mladinski Matici. Čeprav je bila prva naklada natisnjena v 20 tisoč izvodih je vendar bila knjiga razprodana. »Rudi« je pravkar izšel v drugi nakladi in tako je ta priljubljena mladinska povest spet na knjižnem trgu v veliko veselje mladine in staršev. To pot je knjigo ilustriral slikar Nande Vidmar, tako da je tudi po opremi zares lepa knjiga. V čem prav za prav tiči tolik uspeh te knjige? Do nedavnega so bile vse naše mladinske

knjige pisane v duhu pravljic in glavni junaki vseh teh mladinskih povesti so bili vile, škrtati, čarovnice, povodni možje, razni začarani principi in kraljičene. Res je, da otroci radi čitajo take nadzemske pripovedke, toda le otroci. Zrelejša mladina pa rada čita povesti iz sodobnega življenja, resnične povesti, ki tudi z navadnimi dogodki priklenejo čitalca. Pred »Rudijem« naša doraščajoča mladina ni imela take povesti. Zato pa je s toliko večjim veseljem segla po tej Seliškarjevi knjigi, saj je našla v tej povesti del samega sebe, svoje misli in želje. To, kar do-

življa Rudi v tej knjigi ni nič nemogočega, to se lahko vsakomur prigodi, pa vendar je znal pisatelj vse njegove doživljaje tako spretno združiti v vse, kar danes našo mladino zanima. Sirota Rudi iz Trbovelj se poda iskat svojega izgubljenega očeta v Ameriko. Peš jo maha proti morju in tu ga srečno naključje pripelje na ladjo, kjer pri strojih doživlja uresničenje svojih najljubših sanj. Strojnik Tomo ga pripelje v New York, le-tu pa pade v pest brezvestnim prodajalcem služb. Ko se reši, prepotuje z nekaterimi brezposelnimi dobršen del Amerike, doživi v rudniku strašno nesrečo in se končno

znajde v tovarni za avtomobile. S pomočjo inženirja, ki mu je zelo naklonjen, iznajde posebno napravo in tako stopa vedno s svojo lastno močjo od uspeha do uspeha. Tudi z očetom trčita skupaj in ko se pripeljeta še njegova mati in sestra k njima, je veselje neizmerno. Rudi je tip sodobne mladine. Njen vzornik in ideal. Zato to knjigo vsej mladini nad vse priporočamo. Naj ne bo dijaka, ki bi ne posedoval te knjige. — Knjiga se naroča: Založba tiskarne Merkur v Ljubljani, Gregorčičeva ul. 23. Broširana knjiga stane din 15,—, vezana din 20,—. Naročniki »Razorov« naroče knjigo lahko pri svojih poverjenikih in imajo 10 odstotkov popusta. **ABC**

*

Pisatelji po poklicu. — Malokateri pisatelj se bavi izključno le s pisateljevanjem, posebno pisatelji majhnih narodov. Pisateljski zaslužek je namreč preskromen za življenje. Od 246 čeških pisateljev jih je 48 po poklicu novinarjev, 40 jih je državnih uradnikov, 33 profesorjev, 32 učiteljev, 15 duhovnikov, 12 zdravnikov, 11 igralcev, 10 knjižničarjev, 7 advokatov, 6 sodnikov, 5 knjigarnarjev in le 9 je samo pisateljev.

*

Zanimiva primerjava. — Jugoslavija in Češkoslovaška imata skoraj enako število prebivalstva. Zanimivo je zaradi tega pogledati, v kakšnem razmerju si stojita nasproti šolstvu teh dveh držav, posebno še z ozirom na to, da praznujeta letos obe državi 20letnico svojega obstoja.

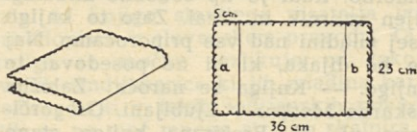
	Jugosl.	ČSR
osnovnih šol	8.439	17.923
učencev osnov. šol	1.317.407	2.783.155
meščanskih šol	206	1.911
učencev mešč. šol	33.977	614.726
srednjih šol	170	298
učencev srednj. šol	88.639	121.962
učiteljišč	37	62
učencev učiteljišč	5.553	16.026

Da bi naša prosvetna šolska ravan dosegla višino ČSR, bi morali zgraditi približno še 8000 novih šol in zaposliti še okrog 30.000 učiteljskih moči.

Prav te dni preživlja naša bratska Češkoslovaška strašne dneve. Velesile so jo okrnile. Ostala je osamljena, vsi njeni močni zavezniki so jo izdali! Vsa slovenska mladina je z grenkimi občutki spremljala potek te tragedije. Toda odločnost Čehov in Slovakov bo oba naroda še bolj zblížala.

NAŠA DELAVNICA

Knjižni ovitek. — Da si ohraniš lepo knjigo celo in čisto, tudi če jo mnogo čitaš in prenašaš, si napravi enostaven,

a lep knjižni ovitek. Iz posebnega pergamentnega papirja, ki ga izdelujejo za senčnike, si ureži pravokotnik in progi

a in b (glej sliko!). S čevljarskim prebijačem ali s posebnim ščipalom si napravi ob robu pravokotnik v razdalji 12 mm luknjice s premerom 3 mm in obšij rob skozi te luknjice s svilenim vrvicom ali s prav ozkim svilenim trakcem. S tem šivom pritrdiš obe notranji progi a in b na ovitek; zato moraš napraviti luknjice na progah skupaj z luknjicami na ovitku. Ako hočeš imeti večji ovitek, si določi mere; vеди pa, da mora biti ovitek vedno večji od knjige. Potem ga moreš uporabljati za knjige različne velikosti in debeline.

O FOTOGRAFIRANJU

Temna kamrica. — Predstava v kinu se bo pravkar začela. V dvorani so ugasili luč, napeto pričakuješ prve slike na platnu. Vse okrog tebe je v temi, samo pred teboj se na svetlem pravokotniku belega platna pokaže živo in prepričljivo nekaj zanimivega, slika se vrsti za sliko. Med predstavo se včasih ozreš nazaj in vidiš, kako prihaja iz majhne odprtine v zadnji steni snop svetlobnih žarkov, ki postaja vedno širši in ki se ustavi na platnu. — Prav podoben pojav se vrši v manjšem obsegu v fotografskem aparatu. Bistveni del aparata je majhna temna kamrica, ki ima na čelni strani majhno odprtino, v katero je vdelano stekleno okence, na nasprotni strani pa je napet film, na katerega loviš sliko za sliko, dokler ni film poln. Skozi stekleno okence, ki ga imenujemo objektiv, vpada s predmetov, ki jih slikaš, svetloba v temno notranjost fotografskega aparata. Svetloba se ustavi na filmu in zapusti v njem sliko zunanjih predmetov. Ta slika je sprva še nevidna, treba jo je še v posebnih tekočinah razviti in ustaliti. Toda o tem pozneje. Glavno je, da za začetek razumeš, da mečejo zunanji predmeti skozi objektiv v temno kamrico svetlo sliko na film. Podobno prihaja v kinu slika iz odprtine v zadnji steni v temno dvorano do platna. Zapomni si to primero, pojasnila nam bo še marsikatero skrivnost fotografije. — Tako sva spoznala že danes tri glavne dele fotografskega aparata: temno kamrico, objektiv in film. Temna kamrica ima pri najenostavnejših pa tudi pri nekaterih najboljših

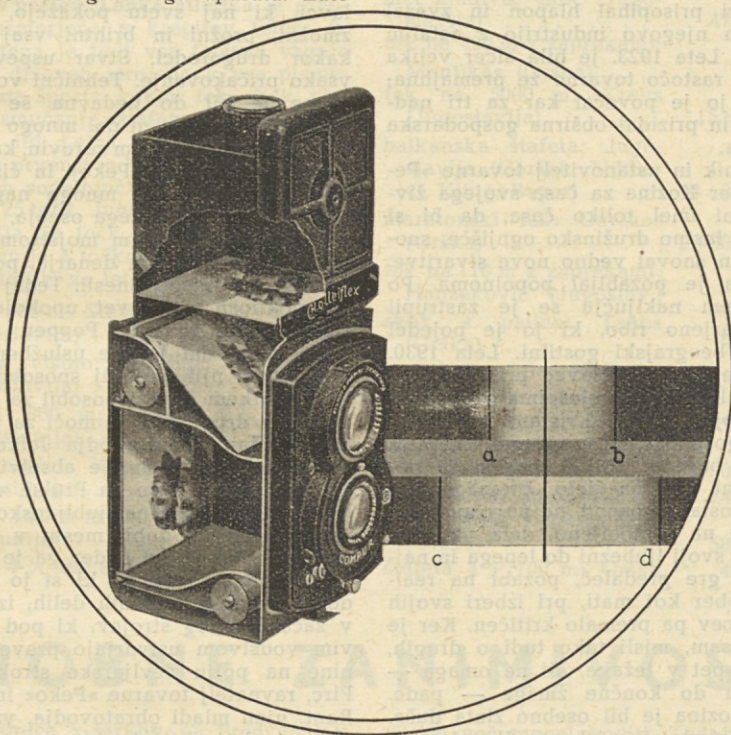
aparatih obliko majhne omarice. Tak aparat imenujemo boks-kamero. Pri drugih aparatih pa je mogoče kamrico harmonikasto iztegniti. To so aparati s harmonikastim iztegom, ki so najbolj v rabi, ker so zelo priročni in jih je mogoče nositi v žepu. Temna kamrica mora biti res temna. Svetloba sme samo trenutno prihajati skozi objektiv. Tudi v kinu ne bi na platnu videli nobene jasne slike, ako bi bile tudi v dvorani luči, ki bi uničile jakost svetlobe, ki prihaja iz odprtine na platno. Zato skrbi, da boš imel aparat vedno zaprt. Vsaka nepotrebna svetloba ti film pokvari. — Napravi tale poskus. Odpri prazen aparat in deni na mesto, kjer je sicer napet film, kos prosojnega papirja in odpri objektiv. Na papirju boš videl sliko zunanjih predmetov, ki pa so vsi postavljeni na glavo. Slika je torej mogoče opazovati, kadar je aparat odprt. Toda zate je važnejše od opazovanja, da slika na filmu obdržiš. Film ima izredno občutljivo kožo, mnogo bolj občutljivo od tvoje kože, ki jo lahko po več ur izpostavljaš soncu, pa ji ne bo škodovalo. Zato smemo aparat samo za trenutek odpreti, samo za majhen del sekunde. — Seveda bi bilo lepo, ko bi mogel hkrati sliko opazovati in slikati. Opazujemo lahko takrat, kadar imamo trajno odprt objektiv in zadnjo steno aparata. Slikati pa je mogoče takrat, kadar imamo v zaprtem aparatu za svetlobo izredno občutljiv film, na katerega se v trenutku vtisne slika zunanjega sveta. Eno rešitev tega vprašanja ti kaže današnja slika. Drugo bova spoznala pri-

hodnjič. — Sedaj veš že precej o fotografiji. Toliko približno je vedel o njej okrog leta 1500. slavní italijanski slikar Leonardo da Vinci, ki je napisal tole: »Ako vpadajo slike svetlih predmetov skozi majhno luknjico v zelo temno sobo, potem lahko vloviš te slike v notranjosti sobe na kosu belega papirja, na katerem boš lahko predmete opazoval v njihovi pravi obliki in v naravnih barvah.« Tak poskus napraviš lahko tudi ti doma, ako zatemniš sobo in napraviš v zavesi majhno luknjico, na nasprotni beli steni boš videl sliko na glavo postavljenih zunanjih predmetov, ki so pred zavešenim oknom. Prav isto se dogaja v fotografskem aparatu. Pri vseh teh primerih smo videli, da je za nastanek svetle slike na platnu v kinu, na filmu v aparatu ali na steni v sobi potreben temen prostor, temna kamera, ki je eden glavnih delov fotografskega aparata. Zato

se je za fotografski aparat udomačila tudi beseda kamera, ker je važen in največji del aparata. — Prihodnjič si bova ogledala natančneje objektiv, oko fotografskega aparata. Hrani dobro vse številke »Razorov«. Ob koncu leta boš imel zbrano v njih vse, kar moraš vedeti o fotografiranju.

Kako lahko hkrati slikamo in sliko opazujemo? Spodnji del fotografskega aparata je namenjen za slikanje. Skozi spodnji objektiv, ki se samo za trenutek odpre, prihaja v temno kamrigo svetloba na film, v katerega se vtisne narobe obrnjena slika zunanjih predmetov. Zgornji del aparata je namenjen za opazovanje slike. Skozi zgornji objektiv, ki je stalno odprt, vpada svetloba najprej na zrcalo, odtod pa na posebno medlo stekleno ploščo, na kateri lahko opazuješ predmet. Tako je zgrajen najmodernejši aparat »Rolleiflex«.

Franc Bajd.

Prip. uredništva: S tem člankom pričnemo tečaj o fotografiranju. Fotokemija zavzema v sodobnem življenju vedno večji pomen. Zato je prav, da se naši naročniki nauče fotografirati tako, da bodo tudi sami razvijali in kopirali. Nič ni lepšega kakor album, kjer imaš v sliki upodobljene najlepše spomine iz svojega življenja. Na izletih, na

ekskurzijah, na letovanju imaš nešteto prilik, da fotografiraš lepe kraje, narodne običaje, rastline, živali, znance in veliko veselja boš imel, ko boš urejal slike v album. Tudi album si boš lahko sam napravil po načrtu, ki ga bodo »Razori« priobčili. Pošljite nam lepe fotografije, ki ste jih sami napravili! Priobčili jih bomo v tem koticu.

NAŠE GOSPODARSTVO

»En zarod poganja... prerojen, nov?«
Lajovic Albin.

Pred 35 leti so v tesnih prostorih bivše Babičeve hiše na Ljubeljski cesti v Trzinu prvič zabrnili mali stroji novorojene tovarne za otroške čevlje, katere oče je bil sedaj že pokojni Peter Kozina. Tovarna je dobila že ob ustanovitvi tudi kratko iz obeh prvih zlogov svojega ustanovitelja »Peko«. Danes uživa ta čudovita kratica največji sloves med tovarnimi čevljev, po njej se zgleduje nešteto drugih poimenovanj, ki hočejo iz podobnosti imen črpati svoj prospeh. Štiri leta je bila tovarna »Peko« utesnjena v najetih prostorih, potem pa je dobila svojo lastno palačo na kovorski gmajni, osem minut oddaljeni od Trzica, kamor naj bi v kratkem po novi železnici prisopihal hlapon in zvezal Trzič in njegovo industrijo z ostalim svetom. Leta 1923. je bila sicer velika hiša za rastočo tovarno že premajhna; lastnik jo je povečal kar za tri nadstropja in prizidal obširna gospodarska poslopja.

Lastnik in ustanovitelj tovarne »Peko« Peter Kozina za časa svojega življenja ni imel toliko časa, da bi si ustvaril lastno družinsko ognjišče, snoval je in snoval vedno nove stvaritve, nase pa je pozabljal popolnoma. Po nesrečnem naključju se je zastrupil s pokvarjeno ribo, ki jo je pojedel v neki beograjski gostilni. Leta 1930. mu je njegov sodelavec pri organizaciji ljubljanskega velesejma sedaj tudi že pokojni Anton Kristan, velik narodni gospodar in zadrugar, napisal sledeče besede: »Mlad, priden in pošten fant gre na delo, premaga vse ovire, postane gospod, ne pogospodi se, ne sede na pridobljeno, dela vztrajno dalje, v svoji ljubezni do lepega in najlepšega gre predaleč, pozabi na realnost, dober kot mati, pri izbiri svojih sodelavcev pa premalo kritičen. Ker je pošten sam, misli tako tudi o drugih, pride zopet v težave, ali ne omaga — na potu do končne zmage — pade. Peter Kozina je bil osebo zlata duša. Dober delodajalec, izboren človek, najboljši prijatelj. Malo takih.«

Peter Kozina je obdelal ledino, napravil iz nje veliko plodno in koristno njivo, v tovarni »Peko« en zarod poganja, da govorim z Vodnikom. Vsako podjetje, vsaka tovarna uspeva in pade s kvaliteto svojih delavcev in nameščenecv. Ko so pred 35 leti začeli breneti stroji, so jih morali priti ravnati

tudi mojstri, izvečine Nemci. Pod prste pa so jim po navodilih Petra Kozine bistro gledali mladi slovenski delavci, ki so kmalu začeli potiskati ob stran tujerodce. Pa mnogo niso dosegli, zakaj njihova izobrazba se ni mogla meriti s temeljno izobrazbo tujcev. Tedaj je prišla svobodna Jugoslavija, ki je dala Trzinu že prvo leto popolno meščansko šolo. Že po štirih letih so začeli vstopati absolventi meščanskih šol v vrste tovarniških delavcev, med katerimi zavzemajo danes po 15 letih že vodilna mesta tako pri fabrikaciji sami, kakor tudi pri upravi.

Sedanji ravnatelj tovarne »Peko« Ivo Pirc nadaljuje od Petra Kozine smotreno začeto delo, da naj slovenske tovarne vodijo slovenski mojstri in delavci, ki naj svetu pokažejo, da so zmožni, prožni in brihtni vsaj toliko kakor drugorodci. Stvar uspeva nad vsako pričakovanje. Tehnični vodja tovarne je bil do nedavna še vedno Nemec, ki seveda ni dal mnogo zaslužka domačim tovarnam surovin, kakršnih potrebuje tovarna »Peko« in čisto naravno tudi ni imel mnogo nagnjenja za izobrazbo tehničnega osebja, zato je rajši dajal delo tujim mojstrom, ki so tovarno stali silnega denarja, posebnih koristi pa ji niso prinesli. Tedaj je prišel, poklican na posvet, upokojen ravnatelj češke tovarne Popper, gospod Zaba; pregledal je vse uslužbence, izbral izmed njih najbolj sposobnega in ga v kratkem času usposobil za obratovodjo in druge mlajše moči za pomočnike. Sedanji obratovodja Jelko Rant, po rodu Ljubljčanin, je absolviraleško meščansko šolo na Prulah v Ljubljani, odšel potem na ljubljansko trgovsko akademijo, dobil mesto v pisarni tovarne »Peko«, od koder ga je njegova izvežbana ročnost, ki si jo je pridobil pri deških ročnih delih, izpeljala v začaran krog strojev, ki pod njegovim vodstvom ustvarjajo prave umetnine na polju čevljarske stroke. Ivo Pirc, ravnatelj tovarne »Peko« in Jelko Rant, njen mladi obratovodja, vzgajata nov zarod iz vrst absolventov meščanske šole v Trzinu, ki bo skoro stopil na vsa mesta, ki so jih do nedavna zavzemali našega kruha željni tujci. Tovarniški delavnik je dolg 8 trdih ur, toda vse zimske mesece najdeta pravkar omenjena gospoda dovolj časa, da pridržita po delu mlade može in jih uvajata v skrivnosti stroja, jih seznanjata s surovinami, jim kažeta pota

tovarniške uprave, učita spoznavati kosti človeške noge in tako dalje, dokler niso tam na poletje toliko pripravljeni, da se priklase k izpitu pred tovarniško komisijo, kjer obstoje in dobe posebna priznanja, ali pa se ske-sajo in počakajo z izpitom še eno leto. »En zarod poganja«, ki bo prevzel čev-ljarsko proizvodnjo v svoje roke in pokazal gotovo najlepše uspehe. Nas,

ki živimo in se učimo z meščansko šolo, navdaja to dejstvo s posebnim zadovoljstvom, v njem gledamo ures-ničene upe, ki jih stavlja narod v stremljenju po gospodarski osamosvo-jitvi ravno na praktične meščanske šole. Slovenci ne pogrešamo delavcev, silno pa pogrešamo ustvarjalcev in te bo in mora dati ravno meščanska šola s svojim praktičnim poukom.

ŠPORT IN ZDRAVJE

Balkanska olimpiada. — 18. septem-bra se je zaključila IX. balkanska olim-piada v Beogradu. Ob tej priliki naj omenim, da se na olimpiadah tekmuje le v vseh panogah lahke atletike. Tako zvani grobi športi, kakor je nogomet, borenje ali boks na olimpiadah ne pri-hajajo v poštev. Lahka atletika je pred-vsem usmerjena v krepitev telesa in zaradi tega je tudi vsa telesna vzgoja v vseh državah strnjena v vse plemen-ite vrste športa, kakor: tek, skok, pla-vanje, smučanje, štafete, met kopja in kladiva itd. Letos je Grška že devetič odnesla prvenstvo balkanske olimpiade. Od vseh sodelujočih držav so dosegle: Grška 125 točk, Jugoslavija 114½ točke, Rumunija 58 točk, Turška 28½ točke ter Albanija 4 točke. Balkanski prvaki v lahki atletiki za leto 1938. so naslednji:

tek na 100 m: Stevanović (Jugoslavija)	10,8 sek.
skok v višino: Martini (Jugoslavija)	185 cm
tek na 800 m: Goršek (Jugoslavija)	1 : 57,8 min.
met krogle: Kovačević (Jugoslavija)	14,58 m
tek na 10.000 m: Kristea (Romunija)	32 : 15,1 min.
štafeta 4 × 400 m: Jugo-	

slavija (Pleteršek, Ni- khazi, Kling, Despot)	3 : 25,8 min.
tek na 200 m: Kling (Jugo- slavija)	22,5 sek.
skok v daljavo: Lambrakis (Grška)	6,94 m
met kladiva: Goič (Jugo- slavija)	47,10 m
tek na 400 m z zaprekami: Mantikas (Grška)	56 sek.
tek na 5000 m: Krevs (Jugoslavija)	15 : 39 min.
balkanska štafeta: Jugo- slavija (Goršek, Nikha- zi, Kling, Bayer)	3 : 25,2 min.
maratonski tek: Garazos (Grška)	2 : 30,38 min.
tek na 110 m z zaprekami: Hanžeković (Jugoslav.)	15 sek.
skok s palico: Tanos (Grška)	3,91 m
met diska: Silas (Grška)	49 : 60 m
tek na 400 m: Geren (Tur- ška)	49,4 sek.
tek na 1500 m: Goršek (Jugoslavija)	4 : 05,4 min.
troskok: Palamnotis (Grška)	14,45 m
met kopja: Papageorgny (Grška)	58,48 m
štafeta 4 × 100 m: Grška	43,4 sek.

DROBNE ZANIMIVOSTI

Obletnica x-žarkov. — Pred 15 leti je umrl slavní fizik Viljem Röntgen, ki je odkril čudovite x-žarke, ki osvet-lijo telesa. To so znameniti rentgenovi žarki, ki so v zdravilstvu postali ne-izmerne pomena. Leta 1896. je ležal v neki londonski bolnici mornar, ki mu zdravniki nikakor niso mogli ugotoviti bolezni. Na ledjih je imel majhno rano, ki se je hitro zacelila — toda bolnik

ni nič več mogel hoditi. Tedaj je do-spela v London vest, da je uspelo pro-fesorju Röntgenu z x-žarki fotografirati človeške notranje organe. Vodja lon-donske bolnice je takoj naročil tak aparat in napravili so posnetek mornar-jevih ledij. Ko so fotografsko ploščo razvili, so opazili, da se pod rano, glo-boko med kostmi nahaja neko tuje telo. Bila je to odlomljena konica noža.

Ko so to konico z operacijo odstranili — je mornar že drugi dan lahko hodil. To je bil prvi primer, s katerim so praktično dokazali pomembnost rentgenovih žarkov. Med prvimi pacienti Röntgena je bil slovit kitajski bogataš in politik Li-Hung-Čang. Bil je ustre-

Rentgenska slika kameleona

ljen v glavo, toda zdravniki niso mogli najti kroglice. S pomočjo rentgenovih žarkov pa so na plošči točno našli mesto, kjer je tičala krogla. Ko so mu jo odstranili, je ozdravel. Fotografsko ploščo so osvetljevali 20 minut. Moderna rentgenska tehnika pa omogoča seveda tako kratko osvetljenje, da izdelujejo celo filme o delovanju notranjih človeških organov.

*

Kako rastejo mesta. — V Pragi je naraslo število prebivalcev v petnajstih letih za 50%, v pet in dvajsetih letih pa za 110%. V Jugoslaviji je prebivalstvo mest naraslo v letih 1921. do 1931. takole: v Beogradu za 140%, v Zagrebu za 81%, v Ljubljani za 12% in v Mariboru za 8 odstotkov.

*

Rekord. — Angleška potniška ladja »Quenn Mary«, ki vozi med Evropo in Ameriko, si je pridobila »modri trak«, t. j. priznanje za najhitrejšo prekomorsko ladjo. Prevozila je ocean v 3 dneh in 22 urah in s tem prekosila francosko potniško ladjo »Normandie« za 2 uri.

*

Tujci pri nas. — V našem gospodarstvu je zaposlenih 140.000 tujcev. Industrija jih zaposluje 84.000, promet in denarstvo 16.700, poljedelstvo in gozdo-

vi 10.700, svobodni poklici 15.000. Večina je Nemcev, Madžarov in ruskih beguncev.

*

Človeška koža. — Vsak kvadratni centimeter človeške kože ima 6 milijonov celic, 1 m žil, 4 m živčnih nitk, 15 žlez-lojnic, 100 potnih žlez, 5 las, 5000 čutnih zrn, 2 občutljiva centra za toploto, 25 točk za pritisk, 12 občutljivih mest za mrz in 200 občutljivih jeder za bolečino. Če te številke pomnožimo z 20.000, dobimo številke za celo človeško kožo. Tedaj ima vsa človeška koža 120 milijard celic, 20.000 m ožilja, 2 milijona potnih žlez itd.

*

Razlika podnebja. — Kako različno je vreme v Jugoslaviji, kaže padavinsko merjenje po državi. V Ljubljani je v poletju letošnjega leta deževalo v 44 dneh, v Mariboru 35 dni, v Zagrebu 27 dni, v Beogradu 13 dni, v Splitu 8 dni. Jakost dežja je bila zelo različna. V Ljubljani je padlo v teh deževnih dneh 364, v Mariboru 385, v Zagrebu 257, v Beogradu 134 in v Splitu 106 mm dežja.

*

Morska krastača. — Nekatere ribe imajo dokaj dovršene pasti, da si ulovijo obed. Tako na primer morska krastača, nazvana tudi vrag ali ribič. To je velika morska riba skoro tako široka kakor dolga. Dva metra doseže v obe smeri. Telo ji obstoji iz ogromne glave, zadaj jo krasi repek. — »Vragovo« žrelo, nasršeno s prav ostrimi zobmi, je velikansko, želodec pa izredno raztegljiv: na ta način utegne pogoltniti plen zajetne postave. Pošastna plavutarica je tako požrešna na kopnem kot v vodi. — Kadar želi ujeti kaj rib, s kakršnimi se hrani, se zateka v prebrisano zvijačo. Potuhne se v skalno razpoko, kjer se ji život in plavute zlijejo v eno z okoliškimi halugami. Lačna je, odpre goltanec, čigar notranjost je popolnoma podobna poklini v kamenu. Potem prične ribariti. — Na hrbtu nosi dolg, ozek in mesnat jermen, obrasel z vlakenci. Ta jermen ji leži po navadi na plečih. Kadar je namenjena ribariti, ga dvigne tako, da ji visi natanko pred odprtim požiralnikom. Vlakenca, ki pokrivajo ta jermen, so tolikanj slična črvom, da se ribe iz okolice zakadijo proti njim in jih hočejo pohrustati. Morski krastači je treba le naglo stisniti čeljusti, pa jih požre precejšnje število.

Pazno prečitaj tudi vse, kar je priobčenega na platnicah — ker bo v tvojo korist!

Ako hočeš kaj zamenjati ali prodati (knjige, znamke, aparate, slike, kolo, harmoniko, izmenjava slik posameznih krajev i. dr.), pošlji besedilo in svoj naslov upravi »Razorov«, Ljubljana, Gregorčičeva 23 ter priloži znamko za din 1,50.

Odpiramo letos »Razorove« *male oglase*, nekak dijaški semenj, kjer lahko vsak razglasi svojo ponudbo ali poišče predmet, ki bi ga rad zamenjal ali poceni kupil. Poskusite takoj. Skoraj 4000 vas je, uspeh oglasa je tako rekoč zagotovljen: dobro boš kupil ali prodal ali zamenjal. Oglasi naj bodo kratki in razumljivi, n. pr. takole:

Poceni prodam zbirko koroških plebiscitnih znamk. Ivan Skok, dijak mešč. šole na Rakeku.

Zamenjal bi rad dobro ohranjeno kolo za harmoniko. Ivan Poženel, dijak real. gimnazije v Ptuju.

Sporočila uredništva: Uredništvo je prejelo med počitnicami list kluba Roverjev na Prevaljah »Sled«, in sicer 4. taborno številko. Med sodelavci so tudi taka imena, ki jih nekateri Razorovci že poznajo: France Bevk, M. Riegel i. dr. List je bil glasilo skavtskega tabora na Poljani in prinaša poleg objav tudi praktično snov, kako si napraviš skavtski nahrbtnik, z mnogimi risbami. List je šapirografiran, a dobro čitljiv in lep po obliki. Pošljite uredništvu »Razorov« po 1 izvod dijaškega lista, ki ga izdajate sami na zavodu!

Nekaj koroških uganek.

1. Zakaj nimajo možje, ki pridejo iz Borovelj, nobenega gumba več na suknjah?
2. Kakšnega krompirja pojedjo največ na Koroškem meseca avgusta?
3. Zakaj škocijanski kmetje nikoli ne sejejo turščice?
4. Kje počivajo ženske, ki gredo iz Sinče vesi v Velikovec?
5. Kakšnih -vencev koroški Nemci ne marajo?

Reši vse uganke in pošlji odgovore upravi. Trije bodo nagrajeni z lepimi knjigami. Uganke in križanke, ki jih bomo priobčevali na tej strani, ne spadajo k nagradnemu tekmovanju na drugi strani ovitka. Rešitve teh uganek bomo sproti posebej nagradili. Rešitve pošljite do 15. X. t. l.

Želiš zastonj lepo knjigo? Potem pregovori 5 tvojih sošolcev, ki še niso naročeni na Razore, poberi denar za prvo številko v znesku 15 din, izroči ga z imeni novih naročnikov vred poverjeniku, ki nam bo sporočil, da si v resnici pridobil 5 novih naročnikov. Uprava ti bo nato poslala zastonj lepo mladinsko knjigo. Za vsakih 5 naročnikov 1 lepo knjigo zastonj. Potrudite se vsi naročniki! Posebno pa prosimo naročnike na meščanskih šolah v Brežicah, v Trzinu, v Ormožu, v Ptuju, v Ljutomeru in v Vojniku, da z največjo vnetostjo širite Razore med sošolce.

OB PROSLAVI

50
LETNICE
SVOJEGA OBSTOJA

nudi največja slovenska tovarna čevljev

Peko

v svojih 50 lastnih tovarniških prodajalnah
največjo izbiro prvovrstnih čevljev vseh vrst
po zares ugodnih cenah

„Pravilno varčuje, kdor čevlje PEKO kupuje!“

Tovarniške prodajalne v Sloveniji:

Ljubljana: Miklošičeva c. 14 in Šelenburgova ul. 4

Maribor: Gosposka ul. 17 • **Celje:** Kocenova 2

Radovljica • Jesenice • Bled: pri tvrdki Savnik

Murska Sobota: Cerkevna 6 • **Novo mesto:** pri

tvrdki Ivan Šmalc • **Trbovlje:** Rudniški konsum

Ljutomer: pri tvrdki R. Pušenjak • **Rogaška Slatina**